

İfade Özgürlüğü Kapsamında Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK MADDE 217/A)

The Crime of Publicly Disseminating Misleading Information Within the Scope of Freedom of Expression (TCC ARTICLE 217/A)

Sibel Can

Dr. Öğr. Üyesi., Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye
ORCID ID: 0000-0001-8569-4088

Selen Evirgen

Dr. Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-0691-0710

Dilek Ulusal

Dr. Öğr. Üyesi., Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale Meslek Yüksek Okulu, Radyo ve Televizyon Programcılığı Programı, Kırıkkale, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-6921-9719

ÖZET

Temel bir insan hakkı olan ifade özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin deyiimiyle kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü kapsayan, gerek uluslararası gerek ulusal düzeyde koruma altına alınmış bir haktır. Ancak, ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı da demokratik toplum düzenlerinde birtakım şartlara bağlı sınırlamalar getirilerek kabul edilmektedir. Sosyal medya, insanlara içerik oluşturma ve paylaşma fırsatı vererek düşüncelerini, deneyimlerini ve bilgilerini paylaşmalarına ve diğer insanlarla etkileşime girmelerine olanak tanımakta ve bu katılım, ifade özgürlüğünü güçlendirmekte ise de dezenformasyonun önüne geçilmesi şarttır. Dezenformasyon olgusunun kamu düzeni üzerinde oluşturduğu ciddi sakıncaların giderilmesi amacıyla yapılan çalışmalar, ifade hürriyetinin sınırlarını yeniden tartışmaya açmıştır. Türk hukuku açısından özellikle kamuoyunda Dezenformasyon Yasası olarak bilinen 7148 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle, ifade özgürlüğünün “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı” söz konusu olduğunda belirli koşullar altında kısıtlanması tercih edilmiştir. Bahse konu Kanun ile Türk Ceza Kanunu'nun 217/A maddesine eklenen halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu, ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamanın ölçülülüğü ve ceza hukukunun genel ilkelerine uygunluğu bakımından sorunlu bir yapıyı haizdir.

Anahtar Kelimeler: İfade Özgürlüğü, Basın Özgürlüğü, Dezenformasyon, Mezenformasyon, Kamu Düzeni

ABSTRACT

Freedom of expression, which is a fundamental human right, is a right protected both at the international and national level, which, in the words of the European Convention on Human Rights, covers freedom of opinion and freedom to receive and impart information and opinions, without interference by public authorities and regardless of national borders.

However, in democratic societies, freedom of expression is not an absolute right and is accepted with certain conditions and limitations. Social media enables people to create and share content, allowing them to express their thoughts, experiences, and knowledge, and interact with others. While this participation strengthens freedom of expression, it is essential to prevent disinformation. The studies carried out in order to eliminate the serious drawbacks caused by the disinformation phenomenon on public order have led to a re-discussion of the limits of freedom of expression. In terms of Turkish law, especially with the enactment of Law No. 7148, commonly known as the Disinformation Law, it has been preferred to restrict the freedom of expression under certain conditions when “*internal and external security, public order and public health of the country*” are in question. The offence of publicly disseminating misleading information, which was added to Article 217/A of the Turkish Criminal Code with the aforementioned Law, has a problematic structure in terms of the proportionality of the restriction imposed on freedom of expression and its compliance with the general principles of criminal law.

Keywords: Freedom of Expression, Freedom of the Press, Disinformation, Misinformation, Public Order

1. GİRİŞ

Demokratik bir toplumun temel taşıını oluşturan ifade özgürlüğü bir yandan geniş fikirler yelpazesinin ortaya çıkmasını sağlarken diğer yandan kamuoyu oluşturarak hükümetlerin ve kamu kuruluşlarının denetlenmesini sağlamaktadır. Nitekim söz konusu özgürlük, bünyesinde sadece olumlu karşılanan içerikleri değil, bilakis farklı düşünce, inanç ve değerleri ihtiva etmektedir. Buna karşın, ifade özgürlüğünün kullanımı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nde belirtildiği gibi birtakım değerlerin korunması amacıyla sınırlamalara tâbi tutulabilmektedir.

Özellikle teknoloji çağının başlamasıyla birlikte, internetin bilginin yayılma hızı üzerindeki etkisi en üst seviyeye çıkmış, sınırlar kalkmış ve sosyal medya platformları gibi yeni etkileşim alanları ortaya çıkmıştır. Söz konusu dijital platformlar sayesinde bireyler yalnızca sosyal medya araçları üzerinden bilgiye erişmekle kalmamış, aynı zamanda aktif bir içerik üretici konumuna geçmişlerdir. Sosyal medyanın sağladığı değişim ve katılım, bir yandan ifade özgürlüğünü güçlendirmekte ve demokratik bir ortamın yaratılmasına yardımcı olmakta iken, diğer yandan yanlış bilgilerin kolayca yayılmasına sebebiyet verebilmektedir. Böylece, gerçekler manipüle edilerek veya görmezden gelinerek özellikle ideolojik olarak propaganda amacıyla kullanılabilir. Örneğin, salgın, doğal afetler, seçim gibi ülke gündemini derinden etkileyen durumlara yönelik yayılan gerçeğe aykırı bilgiler sadece kişilik haklarına zarar vermemekte, kamu güvenliği açısından da ciddi riskler ortaya çıkartmaktadır. Bu sebeple birçok ülke dezenformasyonla mücadele edebilmek amacıyla mevzuatında çeşitli düzenlemeler yapmıştır.

Türk hukukunda 7148 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un yürürlüğe girmesi ile dezenformasyonla mücadelede ciddi bir adım atılmıştır. Bahse konu kanun dijital dünyaya dair mevcut düzenlemelerde önemli değişiklikler yapmakla birlikte, gerçeğe aykırı bilgi yayma eylemini açıkça Türk Ceza Kanunu’nda suç olarak düzenlemiştir. Böylece dezenformasyon ile ihlâl edilen değerler ceza hukukunun koruma alanı altına alınmıştır.

Çalışmada öncelikle ifade özgürlüğü ve sosyal medya üzerine açıklamalar yapılmış ve bu bağlamda ifade özgürlüğünün sınırlarına ilişkin tespitlerde bulunulmaya çalışılmıştır. Devamında Türk Ceza Kanununun 217/A maddesinde düzenlenen halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun unsurları incelenmiş ve ifade özgürlüğü karşısındaki konumuna ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

2. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KAVRAMI

2. 1. Genel Olarak

İfade özgürlüğü, kişilerin bilgi, haber ve düşüncelere erişebilme, tartışabilme, düşüncelerini engellenmeksizin ve kısıtlanmaksızın açıklayabilme ve politik düşüncelerini ifade edebilme yetenekleri üzerinde etkili olan bir özgürlüktür (Özbey, 2013: 43-44; Turabi, 2016: 4; Yıldırım, 2016: 449; Özkepir vd., 2022: 74). İfade özgürlüğü, düşüncelerin, inançların, kanaatlerin, tutumların veya duyguların barışçıl bir şekilde sözlü, yazılı veya diğer araçlarla açıkça ifade edilebilmesi, başkalarına iletilmesi, anlatılması ve yayılması, aynı zamanda kendi düşünce ve inançlarının doğruluğuna ikna etme, inandırma ve tercihlerine uygun olarak serbestçe davranma özgürlüğüdür (Çınar Özkan, 2019: 561; Güneş-Güneş, 2016: 3). İnsanoğlu, toplumsal bir varlık olması nedeniyle sosyal bir çevrede bulunmanın getirileri arasında karşılıklı iletişim kurma ihtiyacı duymaktadır. Bireylerin birbirleriyle etkileşimleri ve kişiliklerinin gelişimi, sosyal bir ortamda özgürce ifade edilebilme yeteneğiyle yakından ilişkilidir. Bu şekilde, kişinin kendini gerçekleştirme ve toplumda yer bulması mümkün olmaktadır (Aydoğdu, 2018: 7). İnsanlar, farklı düşüncelere, kültürlere, dinlere ve inançlara sahip olabilirler ve bu çeşitlilik, toplumun zenginliğini ve gelişimini sağlar (Bozkurt-Dost, 2002: 49). İfade özgürlüğü, hoşgörü, empati ve insan hakları değerlerinin yayılmasına katkıda bulunur. Toplumdaki bireylerin farklı düşünceleri olduğu gibi, bireyin toplumu rahatsız edebilecek veya toplumsal kabullere uymayan düşüncelere sahip olması da doğaldır. Önemli olan, bireyin toplumun bir kesimini rahatsız eden düşüncelerinin de ifade özgürlüğü kapsamında korunması gerekliliğidir. Bu, özgürlükçü bir toplum olmanın bir gereğidir. (Bozkurt-Dost, 2002: 51; Gül, 2019: 108; Uçar, 2021: 350). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de, *Handyside v. Birleşik Krallık* davasında¹, bu özgürlüğün yalnızca olumlu karşılanan veya zararsız veya kayıtsız kalınan “bilgi” veya “fikirler” için değil, aynı zamanda devleti veya nüfusun herhangi bir kesimini rencide eden, şok eden veya rahatsız eden fikirler için de geçerli olduğunu, bunların, çoğulculuğun, hoşgörünün ve geniş fikirliliğin gerekli olduğunu ve bunlar olmadan demokratik bir toplum olamayacağını ve ifade özgürlüğüne yapılacak olan bir müdahalenin her izlenen meşru amaçla orantılı olması gerektiğini belirtmiştir (Handyside ve Birleşik Krallık, Başvuru No: 5493/72, 07/12/1976; ayrıca bkz. Castells ve İspanya, Başvuru No: 11798/85, 23/04/1992). Mahkeme böylece ifade özgürlüğünün içeriğini açıklayarak çoğunluğa yabancı ve hatta çoğunluğu rahatsız eden görüşlerin açıklanması anlamında herhangi bir ayırım yapmamıştır (Cankaya- Yamaner, 2012: 23; Gül, 2019: 110; Özkepir vd., 2022: 76).

İfade özgürlüğü bir devlette birlikte yaşamak için oldukça önemlidir ve işleyen bir demokrasi için temel taşı niteliğinde bir ilke olarak görülebilir. İfade özgürlüğü sayesinde, kamuya açık bir tartışma ortamında yeni fikirler geliştirilebilir ve sorunlar çözülebilir (Ankowitsch-Wurm, 2017). İfade özgürlüğü, hükümetlerin, insanların ifadeleri aracılığıyla onların kaygı ve çıkarlarının farkında olmalarına ve bunlara yanıt vermelerine hizmet eder. Başka bir deyişle,

¹ HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57499>, (20.07.2023).

ifade özgürlüğü, politikacıların eylemlerini halkın çıkarlarına göre yorumlamalarına olanak tanır. Aynı zamanda, kamuoyu oluşturma ve eleştiri yoluyla hükümetlerin ve kamu kurumlarının hesap verebilirliğini sağlar. Bu anlamda, ifade özgürlüğü, demokratik toplumların işleyişini destekleyen ve bireylerin haklarını koruyan bir ilkedir.

Gerçekten de, toplumun kamusal alana dahli sadece bir hak değil, aynı zamanda demokrasinin bir gereğidir. İfade özgürlüğü kapsamında, basın özgürlüğü de toplumun kamusal alana katılımını sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Basın, toplumun yaşanan gelişmelerden haberdar olmasını, kamusal alanda meydana gelen olayları takip etmesini ve toplumsal politikalara itiraz etmesini mümkün kılar. Bu nedenle, basının rolü son derece önemlidir ve demokratik bir toplumun işleyişi için vazgeçilmezdir (Uçar, 2021: 351).

İfade özgürlüğünün genel çerçevesi AİHS'in 10. maddesinde açıklanmıştır²:

“Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

AİHS'e göre, ifade özgürlüğünün bilgiye ve fikirlere ulaşım özgürlüğü ve bunları yayma özgürlüğü olmak üzere iki unsuru bulunmaktadır (Fendoğlu, 2016: 7). Yine, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme³ de ifade özgürlüğünün uluslararası hukuktaki bir diğer güvencesidir. Söz konusu sözleşmenin 19. maddesinde herkesin, hiçbir müdahale olmaksızın düşüncelere sahip olma ve bunları açıklama hakkı olduğu, bu hakkın herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her türden bilgiyi ve düşüncüyü, sözlü, yazılı ya da basılı bir şekilde, sanat eseri şeklinde ya da kendi seçeceği herhangi bir biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü içerdiği düzenlenmektedir (Cankaya-Yamaner, 2012: 4). Uluslararası güvencelerle birlikte aynı zamanda 1982 Anayasasının⁴ 26. maddesinde de ifade özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulince belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını

² Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, https://www.anayasa.gov.tr/media/3542/aihs_tr.pdf, (20.07.2023).

³ İnsan Hakları Merkezi,

<https://insanhaklari Merkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf> (20.07. 2023).

⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/>, (20.07.2023).

engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

2.2. İfade Özgürlüğünün Kullanılmasının Sınırlandırılması

AİHS'in 10. maddesi, ifade ve basın özgürlüğünü teminat altına almaktadır; ancak bu özgürlük mutlak olmayıp sınırları 2. fıkra ile belirlenmiştir (Özbey, 2013: 46-47; Gül, 2019: 106; Çınar Özkan, 2019: 562; Yılmaz, 2020: 156). Yine, herhangi bir temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılmasında gözetilmesi gereken ölçütler ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında da aynı biçimde dikkate alınmalıdır. AİHM, ifade özgürlüğünü mümkün olduğunca dar bir şekilde sınırlandırma eğilimi yerine, özgürlükçü bir bakış açısıyla ele alarak hakka sınırlama getirmekten kaçınmaktadır. Sözleşme, taraf devletlere takdir yetkisi verirken, AİHM, bu takdir yetkisinin kötüye kullanılarak sözleşmenin ihlâl edilip edilmediğini her somut olayda ayrıca değerlendirmektedir (Özkepir vd., 2022: 66). Bu yaklaşım, ifade özgürlüğünün korunmasını ve kötüye kullanımın engellenmesini hedefleyen esnek bir yorumlama sağlamaktadır (Bozkurt-Dost, 2002: 52; Uçar, 2021: 357). Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrasında ifade özgürlüğü hakkında öngörülen müdahalenin meşru olabilmesi ve ihlâl teşkil etmemesi için AİHM tarafından belirlenen üç ölçüt bulunmaktadır. Mahkeme, bu üç ölçütü birlikte aramakta ve bu ölçütlerden birinin yerine getirilmediğini tespit ettiğinde, söz konusu müdahalenin ifade özgürlüğünün ihlâli niteliğinde olduğuna kanaat getirmektedir (Yıldırım, 2016: 451-452; Fendoğlu, 2016: 1).

AİHM, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması bağlamında davaları değerlendirirken öncelikle yasayla öngörülmüş olma ölçütü olarak adlandırabileceğimiz kanunilik ilkesini incelemektedir (Özbey, 2013: 49). Sözleşme ile korunan bir hakkın sınırlandırılması durumunda, söz konusu sınırlandırmanın kanunla düzenlenmiş olması gerekmektedir. Bu da toplumdaki her bireyin, belirli bir hakkın hangi durumlarda sınırlandırılabilirliğini önceden tahmin edebilmesini sağlamaktadır (Yıldırım, 2016: 454). Aynı şekilde, 1982 Anayasası'nın 26. ve 28. maddeleri de ifade özgürlüğünün hangi gerekçelerle sınırlandırılabilirliğini belirtmektedir. Bu ölçütler hukukî bir dayanak oluşturarak ifade özgürlüğünün adil ve öngörülebilir bir şekilde sınırlandırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Aydoğdu, 2018: 9; Uçar, 2021: 357). Anayasa Mahkemesi'nin 02.04.2014 tarihli “Twitter kararı” olarak adlandırılan kararlarında yer alan ihlâl de kanunilik ilkesiyle ilgilidir. Söz konusu karar, 5651 sayılı Kanun'un idari takip merkezini oluşturan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından tek taraflı olarak Twitter'ı tüm siteye yönelik olarak kapatma yetkisinin yasal olarak öngörülmediği gerekçesiyle ihlâl olarak değerlendirilmiştir⁵ (Özkepir vd., 2022: 82). Bu karardan sonra, ilgili kanuni boşluk doldurulmuş ve TİB'e bu konuda yetki tanıyan düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, TİB'in Twitter (X) gibi platformlara erişim engeli uygulama yetkisi ve süreçleri ile ilgili mevzuatın eksikliklerini gidermeyi amaçlamıştır (Şen-Kaplan, 2017: 4-6).

AİHM, hakkın sınırlandırılmasına yönelik bir müdahalenin demokratik bir toplumda zorunluluğunu da önemli bir ölçüt olarak değerlendirmektedir. AİHM, *Olsson v. İsveç* davasıyla⁶ açıklık getirerek demokratik toplumda gereklilik kavramını toplumun zorunlu bir ihtiyacına cevap vermesi ve orantılı olmasıyla açıklamıştır (Olsson ve İsveç, Başvuru No: 10465/83, 24/03/1988). Bu ölçüt, taraf devletlerin AİHS'te düzenlenen haklara keyfi müdahaleler yapmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Demokratik toplumda zorunluluk, diğer

⁵ Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140403-18.pdf>, (24.07.2023)

⁶ HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57548>, (26.07.2023)

ölçütlerle birlikte, hakka yapılan müdahalenin toplumsal bir ihtiyacı karşılaması ve meşru bir amaçla orantılı olması gerektiğini ifade etmektedir (Özbey, 2013: 53). Bu nedenle, taraf devletlerin hakka müdahale etmeleri durumunda, sınırlandırmanın somut bir şekilde hakka yönelik gerekliliğinin son çare olduğu açıkça gösterilmelidir (Uçar, 2021: 358). Devletler, yalnızca AIHS’te düzenlenen ulusal güvenlik, ülke bütünlüğü, kamu güvenliği, genel sağlık ve genel ahlak, başkalarının şöhret veya haklarının korunması gibi meşru amaçları sağlayabilmek adına ifade özgürlüğünü sınırlandırabilir (Bozkurt-Dost, 2002: 52; Özbey, 2013: 56; Yıldırım, 2016: 449; Gül, 2019: 112; Özkepir vd., 2022: 66). Sözleşme’de sınırlı olarak belirtilen bu meşru amaçlarla orantılılık ve ifade özgürlüğüne müdahaleyi haklı kılmak adına ulusal makamlar tarafından gösterilen gerekçelerin Sözleşme’ye uygunluğu AIHM tarafından incelenir. Verilen kararın olumlu olması durumunda demokratik bir toplumda gerekli bir müdahalenin yapıldığı kabul edilir (Gemalmaz, 1999: 313-314).

Ölçülülük veya orantılılık olarak ifade edilen son ölçüt, aslında hukukun her alanında yer alabilen bir ilke olup bireylerin hak ve özgürlüklerine somut olarak yapılacak müdahaleler ile elde edilmek istenen fayda ile arasında bir oran/ölçü olması anlamına gelir (Özkepir vd., 2022: 67). Sınırlama getirilen hakların özüne dokunulmamalı ve temel hakların pratik olarak kullanılmasını engelleyecek veya daraltacak şekilde uygulamalardan kaçınılmalıdır. Ayrıca, sınırlamaların meşruluğu ve kabul edilebilirliği korunmalıdır; aksi takdirde demokratik toplumun istikrarını ve gerekliliğini tehlikeye düşürebilecek faktörler ortaya çıkabilir (Kalender, 2017: 37). Hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında, hükümetler ve otoritelerin demokratik toplumun değerlerini ve özünü korumaya özen göstermeleri önemlidir. Sınırlamalar, hakların korunması için zorunlu olduğu durumlarda ve belirli koşullar altında uygulanmalıdır (Yılmaz, 2020: 159). Bu nedenle, demokratik toplumda hak ve özgürlükleri sınırlandırırken, hassas ve ölçülü bir yaklaşım benimsenmeli ve temel hakların kullanılmasını engelleyecek radikal uygulamalardan kaçınılmalıdır. Sınırlandırmaların demokratik değerleri ve hukukun üstünlüğünü tehlikeye atacak düzeyde olmamasına özen gösterilmelidir. AIHM, hakkın sınırlandırılmasının, amaçlanan hedef ile orantılı olup olmadığını her olayın koşullarına göre değerlendirmektedir. Bu bağlamda, demokratik toplumda zorunluluk ilkesiyle sıkı sıkıya bağlı olan bu ölçüt, taraf devletlere hakkın sınırlandırılması noktasında tanınan takdir yetkisinin çerçevesini belirlemektedir. Yani, hakkın sınırlandırılmasında kullanılan tedbirlerin, hedeflenen amaçla uyumlu ve orantılı olması gerektiğini vurgulayan bu ilke, bir denge sağlamayı amaçlamaktadır. Mahkeme, her bir olayın özel koşullarını dikkate alarak bu orantılılık değerlendirmesini yapar ve taraf devletlerin takdir yetkisini adil ve özgürlükçü bir şekilde denetlemektedir (Yıldırım, 2016: 466; Uçar, 2021: 358).

2.3. İfade Özgürlüğünün Yeni Alanı: Sosyal Medya

Son yıllarda teknolojinin hızla gelişmesi, dijitalleşme süreci ve internetin yaygınlaşması bilgiye erişimde köklü ve devrim niteliğinde değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimle birlikte sınırlar ortadan kalkmış, bilgiye kapıların ardına kadar açıldığı bir döneme girilmiştir. Teknolojinin hızlı gelişimi bilgiye erişim konusunda büyük faydalar sağlamıştır. Özellikle sayısallaştırma ve bilgisayar teknolojisinin daha da gelişmesi bilgiye erişim sürecini temelden değiştirmiştir. Kütüphanelerin yerini dijital kütüphaneler ve çevrimiçi veritabanları almış, kitaplara ve dergilere artık fiziksel erişim yerine dijital platformlar üzerinden erişilmeye başlanmıştır. Bu durum bilgiye fiziksel olarak ulaşma ihtiyacını ortadan kaldırarak bilgiye ulaşma sürecini oldukça kolay hâle getirmiştir. Artık herhangi bir konudaki en son bilgilere anında erişilebilmektedir. Haber siteleri, ticarî dergi yayıncıları, bloglar, sosyal

medya platformları ve diğer çevrimiçi kanallar, kullanıcılara birçok açıdan bilgi sağlamaktadır. Bu süreç, bireylerin de yalnızca sosyal medya araçları üzerinden bilgiye erişemedikleri, aynı zamanda aktif bir içerik üretici konumuna geçtikleri bir süreç hâline gelmiştir. Her birey, duygu ve düşüncelerini dünyanın dört bir yanından görülebilecek biçimde paylaşabilmektedir. Dolayısıyla sosyal medyanın rolü ifade özgürlüğü kavramı açısından önemli ve değerlidir. Sosyal medyada ifade özgürlüğünün bu kadar önemli olmasının bir diğer nedeni de kullanıcıların pasif alıcılardan aktif katılımcılara dönüşmesidir. Geleneksel medyada haber ve bilgi akışı tek yönlüdür ve izleyici ile etkileşim sınırlıdır. Bununla birlikte, sosyal medya, kullanıcıların içerik oluşturmalarına ve paylaşmalarına olanak tanıyarak insanların düşüncelerini, deneyimlerini ve bilgilerini paylaşmalarına, başkalarıyla etkileşime girmelerine ve bir topluluk oluşturmalarına imkân sağlamaktadır. Bu değişim ve katılım, ifade özgürlüğünü güçlendirmekte ve demokratik bir ortamın yaratılmasına yardımcı olmaktadır.

AİHS'in 10. maddesinin ilk fıkrası AİHM tarafından geniş bir biçimde yorumlandığından internet de Sözleşme'nin 10. maddesinin koruması kapsamında kabul edilmektedir. AİHM, *Ahmet Yıldırım v. Türkiye* davasında⁷ Sözleşme'nin 10. maddesinin ifade özgürlüğü hakkını güvence altına aldığını ve yalnızca haber içeriklerini değil aynı zamanda bu haberlerin yayın araçlarını da ilgilendirdiğini ve günümüzde, internetin haber alma-verme ve ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasına yönelik olarak önemli bir araç olması nedeniyle, alınabilecek sınırlayıcı tedbirlerin bile internetin önemini azaltmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Mahkeme'ye göre, bu tür tedbirler, kamu makamlarınca uygulanan ifade özgürlüğüne yönelik müdahaleler niteliğindedir. Eğer bir müdahale, kanunlar tarafından öngörülmemişse, meşru amaçları taşıyorsa ve demokratik bir toplumda gerekli görülüyorsa, bu durum AİHS'in 10. maddesini ihlâl etmektedir (Ahmet Yıldırım ve Türkiye, Başvuru No: 3111/10, 18/12/2014). Bu madde, ifade özgürlüğünü güvence altına almaktadır ve böyle bir müdahale bu özgürlüğe aykırıdır. Anayasa Mahkemesi (AYM) de *Yaman Akdeniz ve Diğerleri* kararında⁸ internetin Anayasa'nın 26. maddesinde öngörülmüş olan ifade özgürlüğünün güvencesi altında olduğunu belirtmiştir. AYM'e göre, Anayasa'nın 26. maddesi, sadece bilgiyi açıklama ve yayma hakkını değil, aynı zamanda kamunun bu bilgiyi alma hakkını da güvence altına aldığından, internet sitelerine erişimin engellenmesi yalnızca içerikleri yayımlayanların haber ve fikirleri verme hakkına değil aynı zamanda halkın da bu haber ve fikirleri alma hakkına yönelik müdahalede bulunulmuş olur. Bu bağlamda, internet ortamında ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların özgürlüğün kullanılmasını haksız yere geçersiz kılacak boyutlara ulaşmış ve keyfi ve orantısız müdahalelerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin izlenmesi açısından büyük bilgi değeri taşıdığı inkâr edilemez (Yaman Akdeniz ve diğerleri, Başvuru No: 2014/3986, 02/04/2014; ayrıca bkz. YouTube Llc Corporation Service Company ve diğerleri, Başvuru No: 2014/4705, 29/05/2014).

2.3.1. Sosyal Medyada Yer Alan Gerçeğe Aykırı Haberler ve Bu Haberlerle Mücadele

Facebook, Twitter (X), Instagram ve YouTube gibi sosyal medya kanalları, milyarlarca insanın bağlantı kurmasına, içerik paylaşmasına ve düşüncelerini ifade etmesine olanak tanımaktadır. Bu platformlar, insanların günlük yaşamdan siyasî görüşlerine kadar her konuda farklı bakış açılarını paylaşmalarına olanak tanımaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve internetin yaygınlaşması, insanların duygu ve düşüncelerini tüm dünya ile anında ve etkili bir şekilde

⁷ HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-115705>, (23.07.2023).

⁸ T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/6815>, (23.05.2023).

paylaşabilmelerini sağlamıştır. Sosyal medya, video, canlı yayınlar, bloglar ve dijital yayınlar, insanların seslerini duyurmalarını ve farklı bakış açıları sunmalarını sağlayan küresel bir bağlantı ağı oluşturmuştur. Bu da, insanların kültürel anlayışını genişletmeye ve küresel empatiyi geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Ancak bu yetkinin sorumlu bir şekilde kullanılması ve bilgilerin güvenilirliğinin sağlanması oldukça önemlidir. Sosyal medya ile ilgili büyük bir sorun, yanlış bilgilerin ve sahte haberlerin hızla yayılmasıdır. Sosyal medyada paylaşılan içeriğe halkın güveninin azalması, halkın farkındalığını etkileyebilir ve demokratik süreçleri baltalayabilir. Özellikle seçimler gibi önemli olaylar üzerindeki yanlış bilgi ve sahte haberlerin etkisi siyasî süreci manipüle edebilir. Bu nedenle, sosyal medya platformları ve kullanıcıları için daha fazla doğruluk ve güvenilirlik sağlamak için çaba gösterilmelidir.

Bloglar, sosyal ağlar ve web siteleri gibi çevrimiçi medya, insanların iletişim kurmasına yardımcı olma ve bilgiye erişim sağlama konusunda elverişli olsa da, gerçeğe aykırı haberlerin herkese ulaşmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, ifade özgürlüğü hakkına bağlı olan bilgi edinme hakkının doğasını değiştirmiştir. Bu nedenle, geleneksel medyada yayınlanan gerçeğe aykırı haberler ile internette yayınlanan gerçeğe aykırı haberler arasındaki temel fark, internette yayınlanan gerçeğe aykırı haberlerin daha büyük bir etkiye sahip olması ve sosyal medyada dünya çapında paylaşıldığı için viral hâle gelmesidir (Chulvi, 2020: 269).

Gerçeğe aykırı haberler paylaşmak için kullanılan platformlar güvenilir görünecek şekilde tasarlanmakta ve okuyucuları çekmek için sansasyonel başlıklar kullanılmaktadır. Bu platformlar kasıtlı bir biçimde gerçek haber sitelerini taklit ederek gerçek gibi görünen bilgiler paylaşmaktadır. Bu bilgiler ise Facebook ve Twitter (X) gibi sosyal medya platformları aracılığıyla yayılan viral bir süreç hâline gelmektedir. Burada kötü niyetli haberlerin yarattığı tartışmalardan esas olarak bunları yaratan yazarlar ve internet siteleri sorumlu olsa da bu haberlerin viral olmalarına yardımcı olan sosyal medya platformları ve varsa bunları finanse eden reklam platformları da sorumludur (Chulvi, 2020: 269).

AYM, *Medya Gündem Dijital Yayıncılık A.Ş.* bireysel başvuru kararında⁹ demokratik bir toplumda muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanmasının ve diğer bireylerle paylaşılmasının çoğulcu ve katılımcı demokrasinin temel gerekliliklerinden olduğunu ve açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğü, demokratik sistemin işleyişi için hayati bir öneme sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, internet üzerinden yapılan her türlü haber ve düşüncenin iletilmesinin Anayasa'nın 28 ila 32. maddelerinde güvence altına alınan basın özgürlüğü kapsamında olduğunu kabul edilmemesi gerektiğini de belirtmiştir (Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. Kararı, Başvuru No: 2013/2623, 11/12/2015).

Sosyal medya haberciliği, televizyon, gazete, radyo gibi geleneksel haber medyası yerine dijital medya platformlarını kullanarak haberlerin yayılması ve paylaşılması sürecidir. Son dönemlerde internetin her alanda yaygın olarak kullanımı sosyal medya haberciliğini gündeme getirmiştir. Sosyal medya haberciliği, haber kuruluşları, gazeteciler, haber takipçileri ve diğer sosyal medya kullanıcıları tarafından gerçekleştirilmektedir. Sosyal medya haberciliğinin önemli özellikleri arasında haberleri anında yayma, görsel içeriklerle destekleme, etkileşim sağlama ve haberlere ilişkin yorumlar yapma yer alır. Ancak, sosyal medya haberciliğinin bu olumlu yönlerinin yanında olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Sosyal medya haberciliğinde, haberlerin özellikle doğruluğu ve güvenilirliği noktasında sorun yaşanmaktadır. Sosyal medyada gazeteci olsun veya olmasın herkesin haber içeriği yayınlabilmesi ve bu içeriklerin çok hızlı biçimde geniş kitlelere anında ulaştırılabilmesi

⁹ T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/2623>, 23.07.2023.

haberlerin doğruluğu ve güvenilirliğini sekteye uğratabilmektedir. Ayrıca, sosyal medya ortamında birçok bilgi, içerik ve haber doğruluğu teyit edilmeden yayınlanmaktadır. Bu durum ise medyada *dezenformasyon* olarak nitelendirilen sahte, yanlış, çarpıtılmış bilgileri gündeme getirmektedir. Günümüzde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanda dezenformasyon ve yol açtığı sorunlar giderek etkisini artırmaya başlamıştır (Kavaklı, 2019: 663). Üretilen içeriklerin çevrimiçi platformlarda ve sosyal ağlarda büyük bir hızla yayılması bu haberlerin niteliklerini, doğruluğunu, vatandaşın haber içeriğini analiz etme yeteneğini önemli ölçüde etkilemiştir (Onursoy vd., 2020: 487).

Yanılıcı nitelikteki içerikler kimi zaman kişilik haklarına zarar verirken kimi zaman kamu düzenini, milli güvenliği ve hatta demokrasiyi hedef alabilmektedir. Sözelimi, salgın, doğal afetler, seçim gibi ülke gündemini derinden sarsan olayların yaşandığı dönemlerde yanılıcı bilgilerin yaygın olarak paylaşıldığı bilinmektedir (Oymak, 2022: 505). Özellikle, COVID-19 pandemisi sırasında tüm dünyada hükümetler internette yayılan gerçeğe aykırı haberlerle uğraşmıştır. Bu dönemde dünya genelinde çok sayıda gerçeğe aykırı haber ve dezenformasyon yayılmıştır. Bu tür haberler, salgının yayılmasına ve kontrol altına alınmasına olumsuz etki yapmış, halk sağlığını tehlikeye atmış ve toplumda paniğe neden olmuştur. Aynı zamanda dünyanın çeşitli yerlerinden pandeminin çıkış noktası olduğu kabul edilen Çin aleyhinde yabancı karşıtı anlayışı arttırmış; nefret söyleminin artmasına sebep olmuştur. Gerçeğe aykırı haberlerin son derece yaygın olması nedeniyle tüm dünyada gerçeğe aykırı haber sorunuyla ilgili büyük bir endişe oluşmuştur. Bu sebeple dünya çapında pek çok devlet mevzu yöntem ve yoğunluğu farklı tedbirler uygulama yoluna gitmiştir (Söyler, 2022: 37). Dünyanın dört bir yanındaki ülkeler, internet ve bireyler üzerindeki kontrollerini derinleştirmek için çevrimiçi dezenformasyonla ilgili birtakım düzenlemeleri iç hukuklarına entegre etmiştir.

Avrupa'da bazı devletler bu tehdide karşı bir dizi önlem almaya başlamıştır. Ancak günümüzün küreselleşen dünyasında, gerçeğe aykırı haberlerle mücadeleyle yönelik ulusal tedbirlerin yeterli olamayacağı bilinciyle Avrupa Birliği (AB) düzeyinde de harekete geçilmiştir. AB, büyük teknoloji firmalarından internetteki gerçeğe aykırı bilgilerin yayılmasını durdurmalarına yardımcı olmaları çağrısında bulunmuştur. 5 Temmuz 2022 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanan Dijital Hizmetler Yasası, e-Ticaret Direktifi'nin yasadışı içerikle ilgili kurallarını güncellemeyi ve çevrimiçi reklam ve dezenformasyonun şeffaflığını ele almayı hedeflemektedir (Kontoğlu, 2022: 134). Bu yasa, internet aracı hizmetleri için kurallar getirmekte ve hizmetlerin niteliğine bağlı olarak farklı yükümlülükler öngörmektedir. Kanun, yasadışı içeriği, biçimi ne olursa olsun, yürürlükteki yasalar uyarınca yasadışı olan nefret söylemi veya terörist içerik, yasadışı ayırmacı içerik, çocukların cinsel istismarını gösteren görüntülerin paylaşımı, özel görüntülerin rıza dışı yasadışı paylaşımı, çevrimiçi takip, uyumsuz veya sahte ürünlerin satışı, telif hakkı korumalı materyalin izinsiz kullanımı veya tüketiciyi koruma yasasının ihlâlini içeren faaliyetlerle ilgili olan bilgiler olarak tanımlamakta ve yasadışı içerik tanımına yanlış veya gerçeğe aykırı bilgileri dahil etmemektedir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022)¹⁰.

Birleşmiş Milletler (BM) ise, "Gerçeğe Aykırı Haber, Dezenformasyon ve Propaganda" başlıklı bir bildiri yayımlamıştır. Bildiride BM, dezenformasyon ve propagandanın halkı yanlış yönlendirmek ve halkın çeşitli bilgileri alma ve kendi görüşlerini oluşturma hakkına müdahale etmek için uygulandığını belirtmiştir (Chulvi, 2020: 271).

¹⁰ Türkiye Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü Acil Ortak Görüşü- Ceza Kanunu Değişiklik Tasarısı "Yanlış Veya Gerçeğe Aykırı Bilgi" İle İlgili Hüküm Hakkında, <https://d.barobirlik.org.tr/2022/venedikkomisyonu.pdf>, (19.07.2023).

Almanya kanunla düzenleme yoluna giden ülkelerden biridir. 2017’de Federal Hükümet, hakaret, nefret söylemi ve yalan haberleri kaldırmayan sosyal medya platformlarına 50 milyon Avro’ya kadar para cezası öngören bir yasa tasarısı sunmuştur (Chulvi, 2020: 275). 30.06.2017 tarihinde yasama organı, Sosyal Ağlarda Hukuk Uygulamasının Geliştirilmesi Kanunu’nu (Netzwerkdurchsetzungsgesetz, NetzDG) kabul etmiştir. Bu kanun, sosyal ağ platformlarının kullanıcılardan gelen nefret söylemi ve diğer suç teşkil eden içeriklerle ilgili şikâyetleri daha hızlı ve kapsamlı bir şekilde ele almasını hedeflemektedir (Kent, 2022: 14). Kanun, sosyal medya platformlarının nefret söylemi ve suç içerikleriyle mücadele etme yükümlülüklerini belirlemektedir. Ayrıca, kullanıcıların yasadışı içeriklerin tespiti için şikâyet sistemi sağlamaları, içeriği kaldırmaları ve şikâyetleri ele almaları gerekmektedir. Bu süreçler hakkında kamuya açık raporlar sunmaları da gerekmektedir. NetzDG, 2021 yılında güncellenmiş ve sağlayıcıların içeriğin kaldırılması veya erişimin engellenmesine ilişkin kararların gözden geçirilmesi için etkili ve şeffaf bir usul getirilmesi zorunlu hâle gelmiştir. Söz konusu kanun, “yanlış veya gerçeğe aykırı bilgi” yayarak ceza alınmasına dair bir hüküm öngörmemektedir. Bu nedenle, hizmet sağlayıcının kendisinin sorumlu olduğu gazetecilik veya editoryal içerik sunan platformlar için bu yasa geçerli değildir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022). Bununla birlikte, bazı konularda erişim engeli uygulanabilmektedir. Ancak erişim engelleme kararlarının sosyal ağ işletmeleri tarafından verilmesi eleştirilmektedir (Kent, 2022: 16). Bu uygulama, mahkemelerin iş yükünü azaltmasına rağmen ifade özgürlüğünün sınırlarının ve içeriklerin hukuka aykırılığının mahkemeler tarafından tespit edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Balcı- Çakır, 2023: 5)

Fransa’da 2017 Fransız başkanlık seçimlerini etkilemeye yönelik yapılan gerçeğe aykırı haberlerin etkisiyle 2018’de Fransız Ulusal Meclisi, bilgi manipülasyonu ile mücadele amacıyla bir yasa kabul etmiştir (Söyler, 2022: 47) Yeni yasa, seçim kampanyaları sırasında “oyların dürüstlüğüne etkileyebilecek yanlış veya gerçeğe aykırı iddiaların veya ifadelerin” çevrimiçi kamu iletişim hizmetleri aracılığıyla kasıtlı, yapay veya otomatik bir şekilde geniş çapta yayılması durumunda, bunu durdurmak için acil bir prosedürün kullanılmasına olanak tanımaktadır (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022; Balcı- Çakır, 2023: 6). Temmuz 2019’da ise Fransız Parlamentosu, çevrimiçi nefret söylemiyle mücadele etmek için bir yasa tasarısını onaylamıştır. Yasa, internet platformlarının ve arama motorlarının, bildirildikten sonraki yirmi dört saat içinde yasa dışı içeriği kaldırmasını veya engellemesini ya da 1,25 milyon Avro’ya kadar para cezasına çarptırılmasını gerektirmektedir. Bu yasa, insan onurunu ihlâl eden, suçlara göz yumun veya köken, ırk, din, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde nefret, şiddet veya hakarete teşvik eden içeriklerin yanı sıra cinsel taciz, çocuk pornografisi ve insan ticaretiyle ilgili içerikleri de kapsamaktadır. Ayrıca, yasa Almanya’daki uygulamaya benzer bir şekilde, platformların Fransa’da yasal bir temsilci bulundurmasını da zorunlu kılmaktadır (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022). Görsel-işitsel medyanın düzenleyici kurumuna (Conseil Supérieur de l’Audiovisuel) yabancı bir devlet tarafından kontrol edildiği veya bu devletin etkisi altında olduğu düşünülen televizyon ve radyo istasyonlarının lisanslarını askıya alma yetkisi vermekte ve Facebook ve Twitter (X) gibi platformları sponsorlu içeriğin finansman kaynağını açıklamaya zorlamaktadır (Chulvi, 2020: 275-276; Söyler, 2022: 52).

Birleşik Krallık Çevrimiçi Güvenlik Yasası’nda (*Online Safety Bill*) daha çok erişimin engellenmesi ve paylaşımların kaldırılmasıyla ilgili düzenlemelere odaklanılmıştır. Bu yasa, yanlış bilgi ve dezenformasyonla mücadeleyi amaçlayan önemli hedeflerden birini içermektedir. Ancak, bu yasada yanlış ve yanıltıcı bilgi yayan kişilerin cezai kovuşturmayla tabi tutulmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır (Balcı-Çakır, 2023: 6)

İtalya, çevrimiçi şeffaflığı sağlamak ve medya okuryazarlığını teşvik etmek amacıyla manipüle edilmiş çevrimiçi haberleri önlemeye yönelik bir yasa tasarısını değerlendirmektedir. Henüz yürürlüğe girmemiş olan tasarı, açıkça asılsız ya da yanlış olan veri ya da bilgileri içeren abartılı ya da taraflı haberler yayınlayan kişilere karşı hukukî ve cezai işlem başlatılmasına olanak tanımaktadır (Chulvi, 2020: 276).

İspanya’da hükümetin 2017 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi sahte haberleri bir tehdit olarak tanımlamıştır. Ayrıca, dijital gazete El Confidencial ve televizyon kanalı La Sexta, gazetecilik doğrulama sürecini video görüntüleriyle birleştirerek doğruluk kontrol bölümleri oluşturmuştur (Chulvi, 2020: 276).

Malezya, “tamamen veya kısmen yanlış” olan “haber, bilgi, veri ve raporları” içerecek şekilde tanımlanan sahte haberleri bilerek oluşturmak, dağıtmak veya yayınlamak için 10 yıla kadar hapis cezası öngören Sahte Haberle Mücadele Yasası’nı kabul etmiştir (APC, 2021).

Mısır’da 2018 Medya ve Basın Kanunu’nun 19. maddesi, Yüksek Medya Konseyi’ne yalan haber yayınlayan, şiddeti teşvik eden veya nefret dolu görüşler yayan 5.000 veya daha fazla takipçisi olan herhangi bir kişisel web sitesini, blogu veya sosyal medya hesabını askıya alma yetkisi vermektedir. Bu çerçevede, blog yazarları yalan haber yayınladıkları veya yasaları çiğnemeye teşvik ettikleri için kovuşturmaya tabi tutulabilir (APC, 2021).

Singapur, 2019 yılında Çevrimiçi Sahtecilik ve Manipülasyon Yasası’nı kabul etmiştir. Kanun, dezenformasyonun bir güvenlik tehdidi olduğunu belirterek yetkili makamlara, Singapur’un güvenliğine, kamu sağlığına, emniyetine veya huzuruna, diğer ülkelerle dostça ilişkisine zarar verebilecek veya kötü niyet duygularını kışkırtması muhtemel durumlarda, tamamen veya kısmen yanlış veya yanıltıcı bir bilgiyi yayan kişiye karşı para ve hapis cezaları da dahil olmak üzere bir dizi yaptırım uygulama yetkisi vermiştir. Kanun ayrıca, yalan beyanların Singapur’daki kullanıcılara internet üzerinden ya da metin ve multimedya mesajlarının bir mobil ağ üzerinden iletilmesini sağlayan sistemler aracılığıyla iletilemeyeceğini belirtmektedir. Bu da hükümete Signal ve WhatsApp gibi şifreli sohbet uygulamalarını denetleme yetkisi vermektedir (APC, 2021; Kaynar, 2022: 155; Balcı-Çakır, 2023: 5).

Afrika’da, diğer ülkelerin yanı sıra Kenya, Uganda ve Tanzanya’da dezenformasyon yasaları mevcuttur. Bu dezenformasyon yasalarının birçoğu, uluslararası hukuk kapsamında hakların kısıtlanması için gereken gereklilik ve orantılılık eşiğini karşılamamaktadır. Pandemi ile bazı Afrika ülkeleri COVID-19 önleme, kontrol altına alma ve tedavi politikalarına dezenformasyon hükümlerini dahil etmiştir (APC, 2021). Örneğin Güney Afrika’da hükümet, Afet Yönetimi Yasası kapsamında yayınladığı yönetmeliklerle yanlış bilgi yayılmasını suç haline getirmiştir. Bu yönetmelik, COVID-19 ile ilgili bilgiler konusunda başka herhangi bir kişiyi kandırmak amacıyla sosyal medya da dahil olmak üzere herhangi bir mecrada yayınlanan beyanların değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Zimbabve’de Ceza Hukuku Kodifikasyon ve Reform Yasası’nın 31. bölümündeki yeni hükümler, devlete zarar veren yalan beyanların yayınlanmasını veya iletilmesini suç haline getirmektedir (APC, 2021).

Mart 2020’de Filistin Devlet Başkanı, koronavirüsle mücadele için tüm Filistin topraklarında olağanüstü hâl ilan etmiş ve 22 Mart 2020’de Olağanüstü Hâl Kanunu, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle onaylanmıştır. Bu kanun, diğer hükümlerin yanı sıra, olağanüstü hâlin amaçlarına ulaşmak için resmî makamlar tarafından uygulanan kararları, talimatları ve önlemleri ihlâl eden kişiler için cezalar öngörmektedir. Olağanüstü hal mevzuatı, kanunilik, ölçülülük gibi sınırlar olmaksızın geniş terimler içerdiğinden, ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar için daha fazla alan sağlamaktadır. Örneğin, Olağanüstü Hal Kanunu’nun 3. maddesi, sosyal medyada olağanüstü hâl ile ilgili resmî bir kaynağa dayanmayan paylaşım,

açıklama veya haberleri yasaklamakta, yasayı ihlâl edenlerin para cezası ile cezalandırılacağını öngörmektedir (APC, 2021).

Birleşik Arap Emirlikleri Ceza Kanunu'nun 52. maddesine göre, sahte haber veya verileri ve/veya resmi olarak açıklanan haberlere aykırı olan yanlış, kötü niyetli, yanıltıcı veya yanlış rapor veya söylentileri ifşa etmek, yayınlamak, yeniden yayınlamak, dağıtmak veya yeniden dolaşıma sokmak için bilgi ağını veya bir bilgi teknolojisi yöntemini kullanan veya kamuoyunu tahrik eden, kamu huzurunu bozan, halkı yıldırان veya kamu yararını, ülke ekonomisini, kamu düzenini veya kamu sağlığını zedeleyen kışkırtıcı tanıtım yapanlar, bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ve yüz bin dirhemden az olmamak üzere para cezası ile cezalandırılmaktadır (Balcı-Çakır, 2023: 6).

Brezilya'da da pandemi krizi sırasında dezenformasyona ilişkin bir yasa tasarısı sunulmuştur. Brezilya'da dezenformasyonla ilgili yasa tasarıları, kullanıcıları yanlış içerik paylaştıkları için cezalandırmayı amaçlamaktadır. Bu süreçte, sivil toplum örgütleri, tartışma sürecindeki şeffaflık eksikliği, çok paydaşlı katılımın azlığı ve ifade özgürlüğü ile özel hayatın gizliliğine ciddi zararlar verebilecek hükümlerin iyi hazırlanmamış olması nedeniyle endişelerini dile getirmiştir (APC, 2021).

İleride de bahsedeceğimiz gibi, Türkiye'de dezenformasyonla mücadele için alınan idari tedbirler, özellikle 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun kapsamında içeriğe erişimin engellenmesi ve içeriğin yayından kaldırılması gibi önleyici/engelleyici nitelikteki tedbirler, güçlendirilse de kamu düzenini bozucu nitelikteki gerçeğe aykırı bilginin yayılması engellenememektedir. Bu nedenle, 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un (18/10/2022 tarih ve 31987 sayılı R.G.) 29. maddesi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 217/A maddesine "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma" başlığıyla müstakil bir suç eklenmiştir (Balcı-Çakır, 2023: 2; Oymak, 2022: 504). Aynı zamanda, sistematik dezenformasyon kampanyalarına karşı TİB bünyesinde Dezenformasyonla Mücadele Merkezi oluşturulmuştur. Her hafta pazartesi günü TİB tarafından "www.iletisim.gov.tr" adresinden ulaşılabilecek biçimde, dezenformasyon ve yalan haberlere karşı kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla "Dezenformasyon Bülteni" yayımlanmaya başlanmıştır ve söz konusu bültende, kamuoyunda yayılan dezenformatif ve yalan haber içerikleri hakkında doğru ve gerçek bilgiler sunulmaktadır.

2.3.2. Gerçeğe Aykırı Haberlerle Mücadele İfade Özgürlüğünün Kullanılmasına Bir Engel Midir?

Yalan haberin önlenmesine yönelik çalışmalar farklı platformlarda gerçekleştirilebilse de temelde doğrudan yapılan yasal düzenlemelerde kendini göstermektedir. Bu yöntemin kimi temel hak ve özgürlüklerin kullanımını kısıtladığı ifade edilmekle birlikte somut yasal düzenlemeler ile yalan haberin ve neden olduğu olumsuz etkilerin önüne geçilebileceğini belirten görüşler de bulunmaktadır (Kulular İbrahim, 2022: 80,81).

Ülkelerin gerçeğe aykırı haberlerle ilgili izledikleri politikalar, zaman zaman, bir içeriğin yanlış veya gerçeğe aykırı olup olmadığına karar vermek için yürütme organlarına takdir yetkisi vermekte ve bu organlara içerik oluşturma, yayınlama veya yayma nedeniyle para cezaları, düzeltme talepleri ve hatta hapis cezalarına hükmetme yetkisi vermektedir. Bu bağlamda, bu politikaların hayata geçirilmesiyle, ifade özgürlüğünün kullanılmasını kısıtlanabilmekte ve hükümetlerin daha fazla kontrol ve takdir yetkisi kullanmasına izin verilebilmektedir.

Öğretide bir görüşe göre, ifade özgürlüğü, gerçeğe aykırı bilgi yaymak ve insanları manipüle etmek için kötüye kullanılmamalıdır. İfade özgürlüğü hiçbir koşulda bireylerin haysiyetine saldırmak, onları yaralamak veya onlara zarar vermek için kötüye kullanılmaz (Grimm vd., 2017: 129). Gerçeğe aykırı haberlerin insanların onurunu ihlâl edebileceği açıktır. Örneğin, Müslüman bir grubun Almanya'da bir kiliseyi ateşe verdiği dair gerçeğe aykırı bir haber yapılması durumunda, bireylerin dinleri temelinde ayrımcılığa uğraması söz konusu olduğundan insanların onuru ihlâl edilebilecektir. Gerçeğe aykırı haberler söz konusu olduğunda verilen zarar, yalnızca haberin yayıldığı ilgili kişi ve olgulara değil, aynı zamanda kandırılan ve manipüle edilen insanlara da verilmektedir. İnsanlar gerçeğe aykırı haberlerle fikren öyle bir biçimde kandırılabilirler ki sonraki eylemlerini bu yanlış fikre göre yönlendirebilirler. Bu da diğer insanlara zarar veren ya da onları dezavantajlı duruma düşüren davranışlara yol açabilir. Dolayısıyla gerçeğe aykırı haberler, alındıkları, inanıldıkları ve daha fazla yayıldıkları anda zarar veren zincirleme bir eylem reaksiyonu yaratırlar. Bununla birlikte, gerçeğe aykırı haberler sadece toplumda zarar yaratmakla kalmaz, aynı zamanda ahlak dışı davranış olarak da tanımlanabilir. İnsanları kandırmak ve manipüle etmek ahlaki ilkelere de aykırıdır. (Sammer, 2022: 27). Bu nedenle, zararı azaltmak ve ahlaka aykırı davranışlardan kaçınmak için ifade özgürlüğünü kısıtlamak mantıklı mıdır?

İnternet, her türlü sorun hakkında bilgi edinmek ve hükümetleri dijital dünyada hedeflenen eylemleri gerçekleştirmeye çağırmak için birçok yeni yol ve fırsat sunmaktadır. Dijitalleşme, bilgi edinme ve iletişim kurma şeklimizi değiştirmiştir. Fikir oluşumumuz genellikle sosyal ağlardan gelen bilgilere dayanmaktadır (Sammer, 2022: 28). Sosyal ağlarda gerçek haberler, gerçeğe aykırı haberler ve komplo teorileri bir aradadır ve bunların birbirinden ayırt edilmeleri güçtür. Bu nedenle, gerçeğe aykırı haberleri fark edebilmek için kaynağın samimi olup olmadığını dikkatle kontrol etmek gerekir. Zira, hemen hemen herkes yanlış bilgi icat edebilmekte ya da doğru bilgiyi manipüle edip değiştirerek hızla yayabilmektedir. İnternet, bu şekilde yanlış bilgileri ya da manipüle edilmiş haberleri çok sayıda insana hızlı ve maliyetsiz bir şekilde ulaştırmak için sonsuz olanaklar sunmaktadır.

Peki, gerçeğe aykırı haberler yasaklanmalı mı ya da yasaklanabilir mi? Gerçeğe aykırı haberlerin yapılmasını yasaklamak meşru mudur, yoksa bu yasak ifade özgürlüğünü kısıtlamakta mıdır?

Gerçeğe aykırı haberlerin yayılmasını durdurmak için kanun çıkartılması, öğretide bazı yazarlar tarafından basın ve ifade özgürlüğünü kısıtladığı için eleştirilmektedir. Bu görüşe göre, hükümetler kanunlarla yapılan bu kısıtlamalarla, neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar verebildiklerinden, oldukça fazla güç kazanmaktadır (Sammer, 2022: 29). Yazarlar, gerçeğe aykırı haberlerin mevzuat yoluyla kamusal alandan yasaklanmasının demokratik bir sistemde tercih edilmemesi gerektiği fikrindedir. Yazarlara göre, ifade özgürlüğünün kısıtlanması ancak katı koşullar altında mümkündür ve akla gelen ilk seçenek olarak düşünülmemelidir. Bunun yerine, toplumda farkındalık yaratmaya çalışılmalı ve yüksek düzeyde medya okuryazarlığı, yani, medyayı ve içeriğini anlama ve eleştirel bir şekilde sorgulama becerisi için yeterli eğitim imkânı sağlanmalıdır. (Ziegelwagner, 2018). Demokratik devletler gerçeğe aykırı haberlere fırsat vermemek için ifade özgürlüğünü kısıtlamayı düşünürlerse, bu durum, demokrasinin kendisi için bir tehlike hâline gelebilir. Demokratik sistemin açıklığı kaybolur ve neyin doğru neyin yanlış olduğu üzerinde daha fazla kontrol sağlanarak daha otoriter bir sisteme geçilir. Gerçek, bir ideoloji olarak görülebilir ve bu da sadece onaylanmış gerçeklerin ya da ifadelerin olduğu bir duruma yol açabilir. (Lobe, 2020). İfade özgürlüğü, başkalarına zarar verilmediği sürece doğruyu söyleme ya da yalan söyleme kararını verme özgürlüğünü de içerir. Manipülasyon yapmak, yalan

söylemek ve kandırmak ahlakî açıdan kınanacak bir durumdur ve başkaları hakkında yanlış bilgiler yayılması hâlinde suç teşkil eder. Ancak, liberal bir demokraside, yanlış bir beyanda bulunduğu için cezalandırılmaktan korkulmamalıdır. Aksi takdirde, sansür yapılmış olur (Lobe, 2020). Sansür veya gözetim korkusu, insanların daha az iletişim kurmasına ve fikirlerini daha az paylaşmasına yol açabilir ki bu da yine bir demokrasi için başka bir sorundur (Grimm vd., 2017: 104).

Öğretide karşıt görüşte olan yazarlar ise, ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmamasından yola çıkmaktadır. Bu yazarlar, ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmaların mutlaka otoriter bir toplum oluşturmayacağı fikrindedir. Bazı demokrasilerde, demokratik özyönetim adına kitle iletişim araçlarının düzenlenmesi meşrudur (Sunstein, 2017: 200 vd.). İfade özgürlüğü belirli alanlarda kısıtlanabilir ve hükümetler ifade özgürlüğü için yeni çerçeveler oluşturabilir. Bu durum, örneğin çocuk pornografisinin yaygınlaşması gibi daha büyük zararları önleyebildiği durumlarda oldukça önemlidir. Gerçeğe aykırı haberler genellikle ifade özgürlüğünün var olduğu ve insanların istediklerini söyleyebilecekleri gerçeğiyle meşrulaştırılır. Ancak, gerçeğe aykırı haberler zaman zaman zarara yol açabilir. Bu nedenle, gerçeğe aykırı haberlerin engellenmesi için hükümetlerin kısıtlamalar getirmelerine izin verilmesi gerekmektedir. Yalnızca toplumu bilgilendirme ve eğitim yoluyla gerçeğe aykırı haberleri sınırlamak mümkün değildir. Bir toplum gerçeğe aykırı haberlerle sürekli olarak aldatılmamalı veya manipüle edilmemelidir (Sammer, 2022: 33-34)

Kanaatimizce konuya orantılı bir bakış açısıyla yaklaşılmalıdır. Anayasa'nın 13. ve 26. maddeleri ile AİHS'in 10. ve 17. maddeleri, ifade özgürlüğünün tam anlamıyla sınırsız bir özgürlük olmadığını göstermektedir. Öncelikle, sınırlamaların dar bir şekilde yorumlanması gerekmekte olup sınırlamanın toplumsal bir ihtiyaca dayandırılması, meşru bir amacı gerçekleştirmek için yapılması, orantılı ve ölçülü olması önem arz etmektedir. Ayrıca, sınırlandırılan hak ile meşru amaç arasında bağlantı bulunmalıdır. Bu sınırlamanın demokratik bir toplumda gerekli olduğu ve aşırıya gidilmemesi gerektiği vurgulanmalıdır. Son olarak, sınırlamaların toplumsal gelişimi olumsuz etkileyecek düzeyde olmaması da önem taşır. Gerçeğe aykırı haberlere mevzuat yoluyla getirilebilecek sınırlamalar, tarafsız bir şekilde gerçekleştirilmeli ve iyi bir demokratik birliktelik için toplumsal değerleri teşvik etmelidir. Sınırlandırmaların, kişilerin eleştirel görüşlerine bir sansür niteliği teşkil etmeyen, kişilerin düşüncelerini kısıtlama ya da kişileri susturma amacı gütmeyen, ifade özgürlüğü ile kişilerin hak ve özgürlükleri arasında denge kuran bir niteliği haiz olması gerekmektedir. Hükümetler, sosyal medyayı ifade özgürlüğünü koruyacak şekilde düzenlemeyi hedeflemelidir. Bu kurallar, demokratik değerleri ve temel hak ve özgürlükleri korumalı, sansürden ziyade ifade özgürlüğünü teşvik eden bir yaklaşım benimsemelidir. Elbette ki, bir toplumda her bir vatandaşın kendi fikrini özgürce ifade etmesi önemlidir; ancak ifade edilen bu fikrin de üzerinde düşünülmüş ve kimseye zarar vermeyecek nitelikte olması gerekmektedir. Gerçeğe aykırı haberlerin sadece fikir beyanı olarak görülemeyeceği, birtakım sonuçları olması gerektiği de açıktır. Devletler medyada çoğulculuğa, çeşitliliğe ve bağımsızlığa elverişli bir ortam sağlamalı ve bunu mümkün kılmalıdır. Ayrıca medya okuryazarlığını ve bilgi doğrulama becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları desteklenerek halkın bu konudaki farkındalığı artırılmalıdır (Ünal-Taylan, 2017:97). Halkın gerçeğe aykırı haberleri tespit etmesine yardımcı olacak medya ve dijital okuryazarlık çalışmaları desteklenmeli ve insanlara haberlerin, başlıkların ve web sitelerinin güvenilir olup olmadığını kontrol etmelerine yardımcı olacak araçlar sağlanmalıdır. Gerçeğe aykırı haberin ne olduğu, onu nasıl tanıyacağımız ve gerçeğe aykırı haberle ilgili tehlikelerin neler olduğu konusunda eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Toplumda bilinçli ve eleştirel düşünme

alışkanlığının geliştirilmesi, güvenilir kaynaklardan bilgiye ulaşmaya özen gösterilmesi ve çevrimiçi içerik paylaşılmeden önce doğruluğunun kontrol edilmesi, çevrimiçi yanlış bilgilendirmenin etkisini azaltmak için önemli adımlardır. Son olarak, içerik dağıtım platformları bunları paylaşılan içerik akışlarından filtreleyebilecek araçlar geliştirmelidir.

3. 7418 SAYILI BASIN KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUNA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Ülkemizde sosyal medyaya ilişkin olarak hâlihazırda 5187 sayılı Basın Kanunu, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda birçok düzenleme mevcut iken (Oymak, 2022: 505), dezenformasyonun yol açtığı yıkıcı etkilerin artması sebebiyle ülkemizde de yeni hükümlerin ihdası zorunlu hâle gelmiştir. Bu çerçevede en radikal adım ise 18 Ekim 2022 tarihli ve 7148 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile atılmıştır. Söz konusu Kanun'un gerekçesinde günümüz itibarıyla dezenformasyonun vardığı noktanın kimi temel hak özgürlükleri istismar ettiği ve bu sebeple diğer ülke ve uluslararası kuruluş düzenlemeleri dikkate alınmak suretiyle mevcut tehditle mücadele zorunluğu ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu kapsamda yalnızca mevzuatımızda yer alan düzenlemeler iyileştirilmemiş, ayrıca mevzuatımıza yeni hükümler eklenmiştir.

İlk olarak 7418 sayılı Kanun ile internet haberciliğine ilişkin köklü değişiklikler yapılmıştır. Bahse konu hükümlerle internet haber sitelerinin ve çalışanlarının 5187 sayılı Basın Kanunu ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun kapsamına dahil edilmiş, 5953 sayılı Kanunda yer alan "gazeteci" tanımının kapsamına yeni unsurlar eklenmiş, basın duyurularının ve yargı organlarıca verilen yayın yasağı kararlarının hızlı ve etkin bir şekilde tebliğini sağlayacak önlemler alınmış, ayrıca 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun'da internet haber sitelerini kapsayacak şekilde değişiklik yapılmıştır.

7418 sayılı Kanun'un dijital dünyaya ilişkin olarak getirdiği bir diğer yenilik ise 5651 sayılı Kanun'da yerini bulmuştur. 2014 yılında 5651 sayılı Kanun'un 6/A maddesi ile erişimin engellenmesi kararlarının uygulanmasında koordinasyon görevini ifa etmek amacıyla kurulan Erişim Sağlayıcıları Birliği'nin görev ve yetki alanı yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca internetin dağınık ve dinamik yapısı nedeniyle içerik ve yer sağlayıcının nerede bulunduğu tespitinde yaşanan sorunların ve yetki tartışmalarının kaldırılması ve katalog suçlarla daha etkin mücadele edilebilmesinin sağlanması amacıyla yurt içi ve yurt dışı ayrımı kaldırılmıştır (32. maddenin gerekçesi). Ek olarak, 5651 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. madde ile belirtilen katalog suçlara konu internet içeriklerini oluşturan veya yayan faillere ulaşmak için gerekli olan bilgilerin talep edilmesi üzerine ilgili sosyal ağ sağlayıcının Türkiye'deki temsilcisi tarafından adli mercilere verme zorunluluğu getirilmiştir.

Ek olarak, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu çerçevesinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na şebekeler üstü (Over The Top (OTT) / İnternet Tabanlı) hizmetlerde de hizmete ilişkin gerekli düzenlemeleri yapma ve ilgili tedbirleri alma hususunda yetkisi verilmiştir. Şebekeler üstü hizmet sağlayıcıları 5809 sayılı Kanun kapsamına alınmış ve bu Kanun çerçevesinde belirlenen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi hâlinde uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir.

Son olarak, çalışma konumuzu da oluşturan “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma” suçu 7418 sayılı Kanun’un 29. maddesi ile TCK’ye eklenmiştir. Söz konusu maddenin gerekçesinde düşünce ve kanaat özgürlüğüne vurgu yapılmış, dijital ortamda yer alan yanıltıcı içeriklerin kötü niyetli olarak demokratik ortama zarar verme amacıyla kullanıldığı belirtilmiş ve bu sebeple bilgi güvenliğini sağlama ihtiyacının ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Anayasa’da güvence altına alınmış olan haber alma hakkı bünyesinde doğru habere ulaşmayı içerdiğinden esasen yanıltıcı bilginin yayılmasını önleme ile korunması amaçlanan değerler ve getirilen kısıtlama ile ihlâl tehlikesi doğan diğer temel hak ve özgürlükler arasında ince bir sınır oluşmuştur. Konuya ilişkin detaylı değerlendirmeler çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yapılacaktır.

4. HALKI YANILTICI BİLGİYİ ALENEN YAYMA SUÇU

4.1. Genel Değerlendirme

Günümüzde dezenformasyonun geldiği nokta itibariyle idari tedbirler yetersiz kalmaya başlamış ve ifade özgürlüğünün sınırları yeniden düzenlenmiştir. Nitekim geleneksel medya için oluşturulan basın hukuku çevrimiçi platformda hızla yayılan yanıltıcı bilgilerin karşısında yetersiz kalmıştır (Kent: 2022: 9) Bu kapsamda son çare olarak ceza hukukuna başvurulmuş¹¹ ve daha önce de belirttiğimiz gibi TCK’nin İkinci Kitabı’nın “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı Üçüncü Kısmı’nın “Kamu Barışına Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümüne yeni bir suç tipi eklenmiştir (Balcı-Çakır, 2023: 1). Söz konusu düzenlemeye göre;

“(1) Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

(2) Fail, suçu gerçek kimliğini gizleyerek veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi hâlinde, birinci fıkraya göre verilen ceza yarı oranında artırılır.”

Kanun koyucu düzenlemenin ilk fıkrasında suçun temel şekline ilişkin unsurlara yer verirken ikinci fıkrada cezayı artıran nitelikli hâlleri belirlemiştir. Madde başlığı olarak ise, “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma” ibaresi kullanılmıştır. İfade etmemiz gerekir ki, kanun koyucunun madde başlığı tercihi ile suç tipi arasında tam bir uyum bulunmamaktadır. Nitekim, suç tipinin konusu belirlenirken kullanılan “gerçeğe aykırı bilgi” tabiri ile “halkı yanıltıcı bilgi” kavramları yeknesak değildir (Balcı-Çakır, 2023: 7).

4.2. Korunan Hukukî Değer

TCK m. 217/A’da düzenlenen suç tipi dolayısıyla failin cezalandırılabilmesi için fiilin “kamu barışını bozmaya elverişli şekilde” icra edilmesi arandığından bu düzenleme ile korunan hukukî değer de kamu barışıdır (Ergüne, 2020: 1680). Nitekim, inceleme konumuz olan suç tipi, içeriğiyle uyumlu olarak TCK’nin Birinci Kitabı’nın “Kamu Barışına Karşı Suçlar” bölümünde düzenlenmiştir. Esasen TCK’nin bu bölümünde yer alan suçlar 765 sayılı mülga Ceza Kanunu’nda “Kamu Düzenine Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenmekteydi. TCK’de ise kamu barışı kavramı tercih edilmiştir. TCK’nin esas aldığı kamu barışı kavramı; sosyal düzenin, sosyal huzurun, barışın, güven ortamının oluşturduğu düzeni ifade etmektedir¹².

¹¹ Ceza hukukunda geçerli olan “son çare (ultima ratio)” ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünver, 2003: 446 vd.

¹² Ceza hukuku bakımından kamu düzeni ve kamu barışı kavramlarının büyük ölçüde örtüştüğüne dair ayrıntılı bilgi için bkz. Toroslu, 2015: 1202.

Öğretide bu suç tipi ile yalnızca kamu barışı değil, aynı zamanda bireylerin ifade özgürlüğü ve haber alma hakkının da korunduğu ifade edilmektedir (Şenol, 2022: 333).

4.3. Suçun Unsurları

4.3.1. Maddi Unsur

4.3.1.1. Fail

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun madde metninde, gerçeğe aykırı bir bilgiyi kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimsenin cezalandırılacağı bildirilmiştir. Madde metninde açıkça “kimse” ibaresine yer verildiğinden söz konusu suç, özgü suç niteliğinde olmayıp herkes tarafından işlenebilen bir suç olduğu kabul edilmelidir. Failin herhangi bir nitelik veya unvana sahip olması gerekmemektedir (Şen vd., 2022; Şenol, 2022: 337; Balcı-Çakır, 2023: 8). Maddenin kaleme alınış biçimi itibarıyla bir değerlendirme yapacak olursak, maddede yalnızca yalan habere ve basın mensuplarına odaklanılmadığı görülmektedir. Bu durum günümüzde sosyal medyanın yanıltıcı bilginin yayılmasındaki rolüyle bağlantılıdır. Soğukdere ve Öztunç’a göre, sosyal medya, haberin iletildiği kanal olarak karşımıza çıktığı gibi aynı zamanda haberin kaynağı da olabilmektedir (Soğukdere-Öztunç, 2020: 60). Haberi üretenler ve tüketenler arasındaki sınırların ortadan kalktığı bir ortam olan sosyal medyada habercilik anlayışı, geleneksel medyanın habercilik anlayışından farklı özellikler göstermektedir. Geleneksel medyadan farklı olarak sosyal medyada haber üretenler yalnızca gazeteciler değil, bütün sosyal medya kullanıcılarıdır. Bu sebeple bahse konu suçun faili herkes olabilecektir.

4.3.1.2. Mağdur

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun mağduru toplumu oluşturan herkeştir. Nitekim suçun mağduru, ceza normu ile korunan, suç teşkil eden fiil ile ihlâl olunan varlık ya da menfaatin sahibidir (Katoğlu, 2012: 661). Söz konusu suç tipi ile toplumu oluşturan ve barış esasına dayalı bir hukuk toplumunda yaşama hakkına sahip olan herkes mağdur edilmektedir (Özgenç, 2022: 226).

4.3.1.3. Fiil

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun fiil unsurunu gerçeğe aykırı bilginin “alenen yayılması” eylemi oluşturmaktadır. Bu noktada esasen “yayma” ve “aleniye” kavramlarının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

TDK’ye göre yaymak, “Birçok kimseye duyurmak”, “Sınırı genişletmek” gibi anlamlara sahiptir¹³. Söz konusu suç tipi anlamında yaymak fiilini ise, failin maddede belirtilen nitelikleri haiz bir bilgiyi birden fazla kişinin vakıf olabileceği şekilde erişilebilir kılması olarak tanımlamak mümkündür (Şenol, 2022: 334).

Madde metninde belirtilen niteliklere sahip bilginin kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayma eyleminin hangi hareketlerle yapılacağı belirtilmediğinden söz konusu suç tipi, serbest hareketli suç özelliği göstermektedir (Şen vd., 2022). Bu sebeple yayma eyleminin ne şekilde gerçekleştiği suçun oluşumu açısından önem arz etmemektedir. Yazılı, sözlü veya görsel olarak yaymak mümkündür (Şenol, 2022: 334).

Öğretide bir görüşe göre, söz konusu suç mütemadi şekilde işlenebilecektir. Bu anlamda örneğin, bir internet haber sitesinde yayınlanan yalan haber, bu sitede durduğu sürece yayma eylemi devam etmektedir (Şenol, 2022: 334).

¹³ Türk Dil Kurumu, <https://www.tdk.gov.tr/>, (22.07.2023).

Kanun koyucu ayrıca yayma eyleminin aleni bir şekilde yapılmasını aramıştır. Başka bir ifadeyle, söz konusu suçun icrasının aleni şekilde gerçekleştirilmesi gerekmekte olup aleniyet, halkı yanıltıcı bilgi yayma suçunun unsuru niteliğindedir. TCK’de aleniyet terimine pek çok suç tipinde yer verilmiş olsa da kanun koyucu kimi zaman sadece madde gerekçesinde söz konusu kavrama ilişkin açıklama yapmakla yetinmiş ve kanunî bir tanıma yer vermemiştir. Bu sebeple aleniyetin ne olduğu, kapsamı ve sınırları öğreti ve yargı kararları¹⁴ çerçevesinde şekillenmektedir (Gülseren, 2014: 32). Örneğin, hakaret suçuna ilişkin olarak TCK m. 125/4’ün gerekçesinde aleniyet, “*fülin gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla, belirli olmayan ve birden fazla kişi tarafından algılanabilir olma*” şeklinde tanımlanmıştır. Yine, TCK m. 84’ün gerekçesinde “*aleniyet için aranan temel ölçüt, fülin, gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla belirli olmayan ve birden fazla kişiler tarafından algılanabilir olmasıdır.*” açıklamalarına yer verilmiştir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde bilginin alenen yayılmasından söz edebilmek için, belirsiz sayıda kişi tarafından içeriğin öğrenilebileceği şekilde paylaşılmış olması gerekmektedir. Bu noktada önemli olan, bilginin öğrenilme imkânının yaratılmış olması olduğundan, başka kişilerin henüz bu bilgiye vakıf olmaması sorun teşkil etmeyecektir (Şenol, 2022: 335).

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi’nin (AKPM) İzleme Komitesi, TCK’ye “yanlış veya yanıltıcı bilgi” ile ilgili bir hüküm getiren değişiklik taslağı hakkında Venedik Komisyonu’ndan acil görüş talep etmesi üzerine, Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) tarafından söz konusu tasarı hakkında bir rapor yayınlanmıştır (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022). Venedik Komisyonu, alenen yayma eyleminin çok geniş ve belirsiz olması sebebiyle ifadeyi eleştirmiştir. Komisyon raporunda şu açıklamalara yer verilmiştir:

“... ‘alenen yayma’ (veya ‘açıkça yayma’) ifadesi...kamuya açık bir ifadeden sanal dünyada bir ‘beğenme’ veya ‘retweet’e kadar değişebilen hem çevrimiçi hem de çevrimdışı çeşitli durumlara uygulanabilir. Çevrimiçi ortamda kamusal ve özel alanlar arasındaki sınır bulanıktır. Facebook’ta sadece Facebook arkadaşlarının erişebildiği bir gönderi ‘alenen yayma’ anlamına gelir mi? Ya da belirli bir e-posta adresine istenmeden gönderilen bir e-posta alenen yayma koşulunu karşılar mı? Tasarı’nın, örneğin bu tür içeriği paylaşarak (ve eğer öyleyse, hangi yolla -ek bilgi olmadan sadece bir hiperlink paylaşmak da ‘yayma’ mıdır?) veya hatta ‘beğenerek’ ‘yanlış veya yanıltıcı bilginin’ daha geniş bir kitleye yayılmasını sağlayan herkese mi yoksa sadece bu tür içeriği doğrudan oluşturan (yazan, söyleyen, çizen, kaydeden) ve belirli bir erişim kısıtlamasıyla veya kısıtlaması olmaksızın (ve ne ölçüde) kamuya açık hale getirenlere mi uygulanması gerektiği de açıklığa kavuşturulmalıdır.” (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022).

Gerçekten de madde metninde dezenformasyona konu yanıltıcı bilginin yayılma şekline ilişkin ciddi eksiklikler mevcuttur. Özellikle, bilgiyi ilk ortaya atan kişiden sonra, “retweet”

¹⁴ “...Aleniyetin gerçekleşmesi için olay yerinde başkalarının bulunması yeterli olmayıp, hakaretin belirlenemeyen sıfat ve sayıda kişi tarafından görülme, duyulma ve algılanabilme olasılığının bulunması, herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerlerde işlenmesinin gerekmesi karşısında...” Yargıtay 11. CD. 01.03.2018, E. 2017/14581, K. 2018/1847. “...Her ne kadar yasalımızda aleniyet hakkında açık bir tanıma yer verilmemiş ise de aleniyet kalabalık sayıda kimselerin hakareti öğrenmelerinin mümkün bulunması hali olarak açıklanabilir, söylenen sözün duyulup duyulmaması önemli olmayıp, bunun olanaklı bulunması yeterlidir. Aleniyet “hakaret teşkil eden fülin belirli olmayan birçok kişi tarafından algılanabilir bir mahiyette bulunması olarak” da tanımlanabilir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu hakaretin herkesin girip çıktığı bu nedenle herhangi bir kimsenin duyup işitebileceği yerde yapılması hâlinde aleniyet vardır demiştir. Aleniyet belirsiz sayıdaki kişilerin sövmeyi oluşturan sözü duymalarının olanaklı olduğu halde suçun işlenmesini ifade eder; söylenen sözün belirli sayıda kişi tarafından duyulması ya da fülin duyulup duyulmadığı önemli olmayıp, belirsiz sayıda kimsenin duyması olanağının yaratılması yeterlidir.” Yargıtay 2. CD. 24.10.2013, E. 2011/37728, K. 2013/24174. Bkz. Legalbank, www.legalbank.net, (23.07.2023).

yaparak paylaşımı doğrudan alıntılanların, “beğeni” yaparak paylaşımın yayılmasını sağlayanların veya paylaşımı ilk paylaşımdan bağımsız olarak paylaşanların cezai sorumluluklarına ilişkin yapılacak değerlendirme önem arz etmektedir. Öğretide bir görüşe göre, önemli olan paylaşımın sunuluş şeklidir. Sosyal ağlarda paylaşımında bulunulması, bir içeriğin sadece beğenilmesi ya da yeniden paylaşılması maddede aranan diğer şartların varlığı hâlinde yayma eylemi içerisinde mütalaa edilecektir (Balcı-Çakır, 2023: 8). Diğer bir görüş ise, söz konusu durumu manevi unsur açısından ele almakta ve suç konusu bilgiyi içeren sosyal medya paylaşımını kendi takipçileri tarafından görülebilmesi için “retweet” gibi yollarla yeniden paylaşılması durumunda kişinin suç faili olabilmesi bu yönde bir iradeye sahip olması şartına bağlanmıştır (Şenol, 2022: 344).

Kanaatimizce, bu noktada icra edilen fiilin yayma hareketini gerçekleştirip gerçekleştirmediğine odaklanmak gerekmektedir. Söz konusu tespit, her bir sosyal medya platformunun bağımsız değerlendirilmesini gerekmektedir. Nitekim özellikle “beğen” butonunun işlevi platformlara göre değişiklik göstermektedir. Bir paylaşımın altındaki “beğen” butonuna basılması, bu paylaşımında yer alan içeriği onaylama ve destekleme anlamına gelmektedir (Erdem-Şentürk, 2017: 2717). Örneğin, Twitter (X) üzerinde paylaşılmış bir içeriğin beğenilmesi hâlinde, ilgili içerik beğenen kişinin takipçilerinin sayfasına düşmektedir. Böylece Twitter (X) üzerinde gerçekleştirilen bir beğenme eylemi beğenen kişinin takipçilerinin sayfası üzerinden sosyal ağ içerisinde içeriğin yayılmasına neden olmaktadır (Erdem-Şentürk, 2017: 2717). Ancak, aynı özellik Instagram’da bulunmamaktadır. Bu sebeple Twitter (X)’da bulunan “beğen” butonu içeriği yayma işlevine sahipken, Instagram’da bu durum gerçekleşmemektedir. Yanıltıcı bilgi içeren bir içeriğin yorum eklenerek veya eklenmeden yeniden paylaşılması hâlinde ise yayma eyleminin gerçekleştiğini kabul etmek gerekmektedir.

Öğretide maddede aleniyet şartının aranmasının suçun oluşumunu zorlaştırmayacağı ifade edilmektedir. Nitekim günümüz koşulları itibarıyla internet ağının genişliği aleniyet unsurunun oluşumunu kolaylaştırmaktadır (Balcı-Çakır, 2023: 7).

4.3.1.4. Suçun Konusu

TCK m. 217/A’da düzenlenen halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun konusunu madde metninde belirtildiği üzere “gerçeğe aykırı bilgi” oluşturmaktadır (Özkepir vd., 2022: 315). Söz konusu suç tipine ilişkin yapılan tartışmaların en çok yoğunlaştığı nokta “gerçeğe aykırı bilgi” kavramının neyi ifade ettiğidir. “Bilgi” teriminin yasal bir tanımı bulunmamaktadır. Bahse konu terim, kavram olarak çok yönlü bir yapıya sahip olup araştırma alanına göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bununla birlikte, bilginin tanımlanmasında iki temel bağlam söz konusu olmaktadır: insan zihninde var olan yapı ve bunun iletilmesi (Özenç Uçak, 2010: 707). Dolayısıyla aklın çalışması suretiyle elde edilebilen ve duyular aracılığıyla aktarılabilen malumatlar bilgi olarak tanımlanabilecektir (Şenol, 2022: 337).

TCK m. 217/A’da düzenlenen suçun konusunun mutlaka “gerçeğe aykırı bilgi” mahiyetinde olması gerekmektedir. Öğretide gerçeğe aykırı bilgi kavramı, göreceli olması ve kişiden kişiye değişmesi sebebiyle eleştirilmektedir (Balcı-Çakır, 2023: 9). Bu noktada, gerçeğe aykırı bilginin yayılması hâllerine ilişkin sıkça kullanılan bazı kavramların üzerinde durulması gerekmektedir.

Öncelikli olarak günlük hayatta çoğunlukla karşılaşılan bir kavram olan “yalan haber” kavramına baktığımızda, bu kavramın, “gerçek dışı bilgiler içeren haber” olarak tanımlandığını görmekteyiz. Kocabay Şener’e göre yalan haber, şekilsel olarak habere benzemekle birlikte içeriğindeki veriler yanlış, yalan ya da bağlamından çıkarılan bilgilerden

oluşmaktadır (Kocabay Şener, 2018: 359). Yalan haberler, genellikle kamuoyunu yanıltmak, yönlendirmek, belli bir kişi ya da grubu desteklemek amacıyla üretilebilir.

Sosyal medya haberciliğinin olumsuz bir etkisi olarak ortaya çıkan “dezenformasyon (disinformation)” kavramı da konumuz açısından büyük öneme sahiptir. Bilindiği üzere sosyal medya ortamında birçok bilgi, içerik ve haber doğruluğu teyit edilmeden yayınlanmaktadır. Bu durum ise medyada dezenformasyon olarak nitelendirilen sahte, yanlış, çarpıtılmış bilgileri gündeme getirmektedir. Aydın’a göre, “dezenformasyon”, bilinçli olarak yalan/sahte haberlerin üretilmesidir (Aydın, 2020: 9). Erkan ve Ayhan’a göre “dezenformasyon”, manipülasyon amacı taşıyan ve bilinçli olarak üretilen yalan/yanlış bilgilerdir (Erkan-Ayhan, 2018: 206). Buna göre, dezenformasyonun asıl amacının halkı herhangi bir olay veya durum karşısında yönlendirerek, algı yönetimini gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. “Mezenformasyon (misinformation)” ise, manipülatif veya kötü niyetli olunmadan, zarar verme amacı olmaksızın oluşturulmuş, yanıltıcı bilgilerin paylaşılmasına yöneliktir (Kara, 2022: 45; Kontoğlu, 2022: 128). Burada kişinin kastı yaymaya yöneliktir.

Görüldüğü üzere, gerçeğe aykırı bilgilendirme hâllerini anlatmak için kullanılan tüm kavramlar esasında gerçeğe aykırı bilginin belirli amaçlarla yayılmasını anlatmak için kullanılmaktadır. Kanaatimizce, “gerçeğe aykırı bilgi” kavramı haber niteliği taşıyan veya taşımamasın tüm hâlleri kapsayan genel bir kavramdır. Bu durum uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütleri önleyici mahiyettedir. Benzer yönde görüş ifade eden Kulular İbrahim’e göre, maddede yerinde olarak “yalan haber” kavramı yerine “yanıltıcı bilgi” kavramı kullanılmıştır. Nitekim söz konusu suçla korunması amaçlanan hukuksal değerlerin ihlali sadece yalan haber verme eylemi ile gerçekleşmemekte, çok daha geniş bir uygulama alanı bulmaktadır (Kulular İbrahim, 2022: 74).

Buna karşın, bilginin gerçeğe uygunluğunun tespitinin nasıl yapılacağı belirsizdir. Öğretide gerçeğe aykırı bilginin tespitinde şu ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir: Materyal bir kişiyi karalamak için kullanılır, gerçek kaynaklar taklit edilir, içerik yanıltıcı ve aldatmaya veya zarar vermeye yöneliktir, başlıklar veya görseller içeriği desteklemez, orijinal içerik yanlış bağlamsal bilgilerle paylaşılır, gerçek bilgiler veya görüntüler aldatmak için manipüle edilir (Balcı-Çakır, 2023: 10).

Venedik Komisyonu Görüşü’nde de “yanlış veya yanıltıcı bilgi” kavramlarının kanunda tanımlanmadığı, söz konusu terimlerin çok geniş, muğlak ve farklı yorumlara açık olduğu, bilginin gerçekliği konusunda yapılacak değerlendirmede göz önünde bulundurulacak ölçütlerin kanunda açıkça yer alması gerektiği belirtilmiştir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022).

Burada Alman hukukunda ifade özgürlüğünü korumaya yönelik geliştirdiği içtihadı yer vermekte fayda mülâhaza etmekteyiz. Söz konusu durumda mahkemeler olgu ve değer yargısı ayırımı yapmaktadır. Değer yargıları ifade özgürlüğü kapsamında olup hiçbir şekilde cezalandırılmamaktadır. Örneğin, bir bürokrat için “alkolik” sözcüğü kullanıldığında, burada bir olgu isnadı bulunmadığından yalan haber kapsamında değerlendirilmemektedir. Olgular ise, ancak gerçek olmadığının açıkça tespit edilebilir olduğu veya bilinçli bir şekilde yalan söylendiği takdirde cezalandırılabilir (Duygun, 2023). Bununla birlikte, ifade özgürlüğü kullanılırken, görüşler temellendirilmeli veya en azından samimi olmalıdır. AİHM, *Jerusalem v. Avusturya*¹⁵ davasında bir ifadenin değer yargısı anlamına geldiği durumlarda

¹⁵ HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-5368>, (20.07.2023).

bile, müdahalenin orantılılığının, itiraz edilen ifade için yeterli olgusal temelin bulunup bulunmadığına bağlı olabileceğini, zira herhangi bir olgusal temeli bulunmayan bir değer yargısının bile aşırı olabileceğini belirtmektedir (Jerusalem ve Avusturya, Başvuru No: 26958/95, 27/06/2000). TCK m. 217/A'da ise olgu ve değer yargısı konusunda herhangi bir ayırım bulunmamaktadır. Venedik Komisyonu hazırlamış olduğu raporda bu noktaya da değinmiş ve söz konusu hükmün ifadesine bakılmaksızın değer yargılarının kapsamda olmaması gerektiğini ifade etmiştir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022).

Kanun koyucu izlemiş olduğu suç politikası gereği her türlü gerçeğe aykırı bilgiyi TCK m. 217/A kapsamına almamıştır. Söz konusu hükümde bilginin “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili” olması gerektiği vurgulanmıştır.

Ülkenin iç ve dış güvenliği kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda mevzuatta açıklık bulunmamaktadır. Öğretide iç güvenliğin kamu düzeninin bir parçası olması sebebiyle ayrıca sayılmasına gerek olmadığı ifade edilmektedir (Şenol, 2022: 339). Gerçekten de iç güvenlik kamu düzeninin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda iç güvenliği, bir ülkenin sınırları içerisinde bulunan öncelikle vatandaşların daha sonra devletin tüm tehdit ve tehlikelere karşı korunması olarak tanımlamak mümkündür (Tekiner-Gemici, 2019: 28). Dış güvenlik, bir ülkenin siyasi sınırlarının dışından o ülkeye yönelen tehditlere karşı alınan tedbirleri ifade etmektedir (Küçükşahin, 2006: 12).

Kamu düzeni ise genel olarak, umumi ve umuma açık yerlerde bireylerin güvenlik, dirlik ve esenlik içerisinde sağlıklı olarak yaşamlarının sağlanması şeklinde tanımlanabilmektedir (Kalabalık, 2019: 322). AYM de verdiği bir kararda kamu düzenini, toplumun huzur ve sükununun sağlanması ile devlet ve devlet teşkilatının korunmasını amaç edinen her şeyi ifade ettiğini belirtmiştir (Çelik Şeşen, 2018: 18). Esasen kamu düzeni kavramı çok geniş bir kavram olup, soyut ve öznel niteliği itibarıyla yoruma açıktır (Çelik Şeşen, 2018: 18). Dolayısıyla kamu düzeninin söz konusu olduğu durumlar önceden açık bir şekilde tespit edilemez (Kalabalık, 2019: 322).

Yanılıcı bilginin ilişkili olabileceği bir diğer konu genel sağlıktır. Genel sağlık veya kamu sağlığı veya umumi sıhhat olarak isimlendirilen unsur, toplumun bulaşıcı ve yaygın hastalıklardan uzak tutulmasını, toplumun sağlıklı koşullar altında yaşamını sürdürmesini ifade etmektedir (Kalabalık, 2019: 323). Esasen çağdaş kamu düzeni kavramı kamu güvenliği, kamu sağlığı, kamu huzuru, insan onuru, bireyin kendine karşı korunması, kamusal estetik ve genel ahlak dahil pek çok unsurdan oluşmaktadır (Turan, 2020: 53; Çelik Şeşen, 2018: 18). Bu sebeple kanun metninde genel sağlığın ayrıca zikredilmesine lüzum bulunmamaktadır.

Genel hatlarıyla açıklamaya çalıştığımız bahse konu kavramların kanun metninde tanımlanmayışı çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Hükümde belirtilen “ülkenin iç ve dış güvenliği”, “kamu düzeni” ve “genel sağlık” kavramlarının neyi ifade ettiği açıklanmamıştır. Bu durum ise muğlak ve sınırları belirsiz kavramların geniş yorumlanmaya müsait olduğu ve bireylerin haber alma ve düşünceyi açıklama özgürlükleri üzerinde ciddi tehlikeler doğuracağı gerekçesiyle öğretide eleştirilmiştir (Özdan, 2022: 146). Venedik Komisyonu Görüşü'nde suç kapsamının “ülkenin iç ve dış güvenliği”, “kamu düzeni” ve “genel sağlık” ile sınırlandırılması olumlu bir tutum olarak değerlendirilse de kanun koyucunun sınırlama için kullandığı kavramların soyut ve genel nitelikte olduğu gerekçesiyle sınırlamaların esasında yanılıcı olduğu belirtilmiştir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022).

Önemle belirtmemiz gerekir ki, halkı yanılıcı bilgiyi alenen yayma suçu kanunilik ilkesi açısından ciddi tartışmalara yol açacak şekilde kaleme alınmıştır. Venedik Komisyonu Görüşü'nde değinildiği gibi öğretide de söz konusu düzenlemenin özellikle belirlilik ilkesine

aykırı olduğu yönünde eleştiriler yer almaktadır (Özdan, 2022: 146; Balcı- Çakır, 2023: 3; Şenol, 2022: 339; Şen vd., 2022). Biz de bu eleştirilere katılmaktayız. Nitekim ceza hukukunun güvence fonksiyonunu yerine getirebilmesi için kanunilik ilkesinin genel olarak benimsenmesi tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kanunda yer alan suç tanımlarının açık ve seçik olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, hangi fiillerin söz konusu suça vücut vereceği herkesçe anlaşılabilir olmalıdır (Özgenç, 2022: 129). Buna karşın, TCK m. 217/A'da yer alan suç düzenlemesi özellikle konu bakımından bünyesinde çok fazla muğlak kavram barındırmaktadır. Bu durum, ceza muhakemesi sürecinde mahkemeler arasında farklı yorum ve uygulamalara yol açmaktadır. İnceleme konusu suç tipi, kişinin cezalandırılabilmesi için halkı yanıltacak gerçeğe aykırı bilgiyi alenen yayması gerektiğini belirtirken gerçek/gerçeğe aykırı bilginin neye ve kime göre belirleneceği belirsizdir. Düzenlemede aranan “gerçeğe aykırı bilgi” ölçütü, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ölçütlerinden biri olan belirlilik ilkesine aykırıdır. Bu durum, farklı mahkemelerin aynı olayı farklı şekillerde yorumlamasına ve değerlendirmesine neden olabilecektir (Şen vd., 2022; Koçak, 2022). Bu durum ise, uygulayıcıların keyfî kararlar vermesine ve nihayetinde ifade özgürlüğünün özüne zarar verebilecek mahiyettedir.

Elverişlilik Koşulu: Bilindiği üzere işlenen fiilin suçun konusu üzerindeki etkisi itibariyle suçlar, zarar suçu ve tehlike suçu olmak üzere ayrılmaktadır (Özgenç, 2022: 221; Özen, 2022: 425). Haksızlık teşkil eden fiilin işlenmesi sebebiyle dış dünyada bir zarar meydana gelmesi aranmadığından halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun, konu bakımından tehlike suçu olduğu ifade edilebilecektir. Bunun yanı sıra öğretilerde bahse konu suç tipinde fiilin “kamu barışını bozmaya elverişli” şekilde işlenmesi arandığından somut tehlike suçu niteliği arz ettiği ifade edilmektedir (Balcı-Çakır, 2023: 9; Şen vd., 2022). Nitekim somut tehlike suçlarında suçun kanuni tanımında belirtilen fiilin işlenmesinin gerçekten bir tehlikeye sebebiyet verip vermediğinin araştırılması gerekmektedir (Özgenç, 2022: 221; Özen, 2022: 428).

Bu noktada öğretilerde tehlike suçlarına ilişkin olarak yapılan bir başka tasnifte vücut bulan soyut-somut tehlike suçu kavramına değinmek gerekmektedir. Potansiyel tehlike suçu veya elverişlilik suçları olarak da ifade edilen bu suç tiplerinde belirli bir hareketin belirli bir sonucu ortaya çıkarmaya elverişli olması gerekmektedir (Ersoy, 2020: 52; Ergüne, 2020: 1690). TCK'de düzenlenen birkaç suç tipinde kanun koyucunun açıkça “elverişlilik” koşuluna yer vererek, hareketin öznel olarak tehlikeyi meydana getirmeye uygun olup olmadığının araştırılması gerektiğine işaret etmiştir. Bu suç tiplerinde tehlike, hareketin bir özelliği olarak yer almaktadır. Başka bir ifadeyle potansiyel tehlike suçlarında tipik hareketin bahsedilen tehlikeyi meydana getirmeye elverişli olması gerekmektedir (Ersoy, 2020: 52). Potansiyel tehlike suçlarında kanun koyucu hareketin gerçekleşme şekline yönelik ayrıca bir özellik aramaktadır. Dolayısıyla madde metninde belirtilen elverişlilik, fiil ile bağlantılı öznel bir koşul olmayıp, hareketin işlenişine dair bir niteliktir (Ergüne, 2020: 1690). Buna karşın öğretilerde söz konusu suç tipi, fiilin “kamu barışını bozmaya elverişli olması” durumunda cezalandırılabilmesi için objektif cezalandırılabilme şartı ihtiva ettiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır (Balcı-Çakır, 2023: 3; Şenol, 2022: 335)¹⁶.

İnceleme konumuz olan suç tipinde olduğu gibi elverişlilik koşulu taşıyan halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama (TCK m. 216) suçu üzerinde yapılan bir değerlendirmeye göre, fiilin “kamu barışını bozmaya elverişli olması” koşulu cezalandırma için aranan bir

¹⁶ Benzer bir değerlendirme elverişlilik koşulu arayan halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu için de yapılmaktadır. Bu yöndeki görüşler için bkz. Ergüne, 2020: 1691. Yine, benzer yönde değerlendirme için Ersan, 2014: 92.

koşul olmadığından, objektif cezalandırılabilme koşulu niteliğini haiz değildir. Aynı şekilde somut tehlike suçu kapsamında değil, soyut-somut (potansiyel) tehlike suçu kapsamında değerlendirilmelidir. Zira, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde cezalandırma mümkün olduğundan, fiil ile doğrudan bağlantılı bir özellik söz konusudur (Ergüne, 2020: 1691). Biz de bu görüşe katılmaktayız. Nitekim, kanun koyucu izlemiş olduğu suç politikasının gereği olarak kimi zaman failin icra ettiği fiilden dolayı cezalandırılmasını birtakım ek şartlara bağlamaktadır. Objektif cezalandırılabilme şartı olarak ifade edilen bu şartlar suçun işlenmesinden önce, işlenmesi sırasında veya işlendikten sonra ortaya çıkabilen ve yokluğu hâlinde suç teşkil eden fiilden dolayı failin cezalandırılmasını engelleyen şartlardır (Artuk-Alşahin, 2013: 18). Bu kapsamda değerlendirildiğinde halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun oluşması için aran “fiilin kamu barışını bozmaya elverişli bir şekilde gerçekleşmesi” ölçütünün objektif cezalandırılabilme şartı olarak değerlendirilebilmesi mümkün değildir.

Yine, öğretide Özkepir vd.’a göre, kamu barışını bozmaya elverişli bir şekilde alenen yayma ölçütü fiilin işleniş şeklini ifade ettiği için suçun maddi unsurlarına dahildir. Bahse konu fiilin cezalandırılabilmesi için kamu barışının bozulması gerekmekte, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli şekilde işlenmesi yeterli olmaktadır (Özkepir vd., 2022: 316).

Gerçeğe aykırı haberin kamu barışını bozmaya elverişli olup olmadığı konusunda adli makamlarca değerlendirme yapılacaktır (Özkepir vd., 2022: 316). Hâkimin her somut olayda ayrıca değerlendirme yapması gerekmektedir (Balcı-Çakır, 2023: 10) Öğretide kamu barışını bozmaya elverişlilik konusunda AİHM içtihatlarının göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre, bilgiyi yayan kişinin kimliği, bu kişinin toplum kesimleri üzerinde etkisinin olup olmadığı, bilginin içeriğinin geniş toplum kesimlerini ilgilendirip ilgilendirmediği, yayma eyleminin gerçekleştiği zaman, fiilin icrasında kullanılan araçlar ve yayma şekli gibi hususlar önemli ölçütlerdir (Şenol, 2022: 336). Bu kapsamda Mahkeme değerlendirmesini yaparken şikâyet konusu eylemi, başvuruçunun aleyhine görülen “ifadelerin içeriği” ile ifadelerin sarf edildiği “bağlam” da dahil olmak üzere “olayın bütünlüğü” içerisinde incelemektedir¹⁷.

4.3.2. Nitelikli Hâller

TCK m.217/A/2’ye göre, fail, suçu gerçek kimliğini gizleyerek veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi hâlinde, birinci fıkraya göre verilen ceza yarı oranında artırılabilecektir.

Kanun koyucunun halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunda belirlediği cezayı ağırlaştırıcı ilk nitelikli hâl, failin suçu gerçek kimliğini gizleyerek işlemesi durumudur. Söz konusu nitelikli hâl, sosyal medya üzerinde anonim hesap kullanma durumunun oldukça sık karşılaşılan bir durum olduğu, bu sebeple esasında kimliğini gizleme kastı içerisinde olmayan kişilerin ağırlaştırılmış cezaya maruz kalabileceği endişesiyle eleştirilmiştir (Balcı- Çakır, 2023: 11; Şen vd., 2022). Öğretide failin gerçek kimliğini gizlemekten kastın gerçekte kim olduğunun anlaşılamadığı blog, forum, sosyal medya, podcast vs. her türlü internet içeriğini kapsadığı ifade edilmiştir (Öztekin, 2023). Bu sebeple failin gerçek kimliğinin belirlenebilir olduğu durumlarda bahse konu nitelikli hâlin uygulanmaması gerekmektedir (Şen vd., 2022).

TCK m. 217/A/2’de hüküm altına alınan bir diğer nitelikli hâl, failin suçu bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi hâlidir. Örgüt kavramının içeriğinin tespitine ilişkin olarak TCK m. 220’den yararlanabilecektir. Somut olayda örgütün varlığından söz edebilmek için kanunun

¹⁷ AİHM’in söz konusu ölçütlerin çoğunluğunu oluşturduğu *Mehdi Zana v. Türkiye* davası konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Değer, 2007: 46.

suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla bir araya gelmesi, bu kişilerin arasında hiyerarşik bir yapının bulunması, örgütün varlığının devamlılığı yönünde bir iradenin belirlenebilir olması ve örgütün yapısının (üye sayısı, araç ve gereçler bakımından) amaç suçları işlemek bakımından elverişli olması gerekmektedir (Erdem vd., 2022: 89; Özbek vd., 2022: 80). Belirtilen niteliklere sahip bir grubun faaliyetleri çerçevesinde yanıltıcı bilgi yayılması hâlinde faile daha ağır ceza tatbik edilecektir. Buna karşın, failin örgüt üyesi olup da örgüt faaliyetlerinden bağımsız olarak bu suçu işlemesi hâlinde nitelikli hâlin uygulanması mümkün olmayacaktır (Şenol, 2022: 342). Venedik Komisyonu'nun bahse konu nitelikli hâle ilişkin eleştirisi mevcuttur. Komisyon, görüşünde, maddede belirtilen “örgüt” teriminin suç örgütüne mi yoksa başka bir örgütlenme biçimine mi atıfta bulunduğu hususunda belirsizlik olduğunu, eğer “terör örgütleri”ne atıfta bulunuluyorsa bunun kanun metninde açıkça belirtilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022).

Son olarak “Ortak hüküm” başlıklı TCK m. 218'e değinmek gerekmektedir. Söz konusu hükümden “*Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranına kadar artırılır.*” düzenlemesine yer verilmiştir. TCK m. 6/1/g'ye göre, “*Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar*” anlaşılacaktır. Kitle iletişim araçları, geniş kitlelerin haberleşmesini sağlayan her türlü vasıtayı kapsamına almaktadır. Kitle iletişim araçlarının geniş halk kitlelerine seslenebilme olanağına sahip bulunmaları ve bu sebeple etki oranının çok daha fazla olmasını göz önünde bulunduran kanun koyucu, suçun basın yayın yoluyla işlenmesini daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hâl olarak kabul etmiştir (Kutluk, 2019: 142). Öğretide bir görüşe göre, TCK m. 218/1'de esas alınan ölçüt kitle iletişim araçları ile yayın yapılması olduğundan, sosyal medya platformları ya da Telegram, Whatsapp gibi mesajlaşma platformları aracılığıyla yanıltıcı bilginin paylaşılması hâlinde de bu nitelikli hâlin uygulanması gerekecektir. Örneğin, bilginin haber yayını yapan bir Telegram grubunda paylaşılması hâlinde söz konusu nitelikli hâlin uygulanması gerekecektir (Şenol, 2022: 343). Kanaatimizce kanun koyucu söz konusu nitelikli hâl ile basın yayın organlarının yanıltıcı bilgi verilmesi eylemini daha ağır ceza ile cezalandırmak istemiştir. Nitekim, demokratik bir toplumda, toplumu bilgilendirmek ve kamuoyu oluşturmak gibi önemli bir görev icra eden basının görevini yerine getirirken, basın etik ilkeleriyle uyumlu olarak haberin doğruluğu konusunda araştırma yapması gerekmektedir (Parlak, 2015: 186 vd.). Meslek etik ilkelerine aykırı bir şekilde -kullanılan platform fark etmeksizin- internet/dijital medya, geleneksel medya veya elektronik yayıncılık (radyo, televizyon, telefon) yolları vasıtasıyla yalan haber yayılması halinde verilecek ceza artırılacaktır. Bu sebeple söz konusu nitelikli hâlin basın yayın organlarına özgü olduğu ifade edilebilecektir.

4.3.3. Manevi Unsur

Dezenformasyon, özünde yanlış olduğu bilinen bir bilginin kasıtlı olarak yayılmasını içermektedir. Burada insanların yanlış bilgilendirilmesi, aldatılması kastı ile yalan haber yapılmaktadır (Kulular İbrahim, 2022: 84). Aynı şekilde TCK m. 217/A'da düzenlenen halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunda kanun koyucu suçun taksirli haline yer vermemiş, failin kast ile hareket etmesini aramıştır.

TCK m. 217/A'da suçun oluşabilmesi için gerçeğe aykırı bilginin sırf halk arasında korku, endişe veya panik yaratmak saikiyle işlenmesi aranmıştır. Dolayısıyla kanun koyucu suçun oluşumunu faildeki özel bir saikin varlığına bağlı tutmuştur (Özkepir vd., 2022: 315). Söz konusu maddenin gerekçesinde dezenformasyon eyleminin kişilerin ifade özgürlüğü veya haber verme haklarıyla karıştırılmaması için kanun metninde açıkça fiilin, halk arasında

endişe, korku veya panik yaratma saikiyle gerçekleştirilmesinin ilave bir unsur olarak arandığı belirtilmiştir. Örneğin, bilginin gerçek olup olmadığının ayrımını yapamayan bir kişinin, bu bilginin doğruluğunu araştırmadan yayması hâlinde kastı yalnızca yayma eylemine yönelik olduğundan bu kişinin eyleminin suç teşkil ettiğinden bahsedilemeyecektir (Balcı-Çakır, 2023: 12). Bu sebeple “beğeni”, “retweet” veya başka bir yolla yanıltıcı bilgi içeren bir paylaşımın yayılmasına sebebiyet veren kişinin eylemi, maddi unsurlar bakımından TCK m.217/A ile uyumlu olsa da manevi unsur açısından ciddi sıkıntılar ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir durumda beğeni işlemini veya paylaşımı yapan kişide gerçeğe aykırı bilgiyi sırf halk arasında korku, endişe veya panik yaratmak saikiyle yayma kastının varlığının araştırılması gerekecektir¹⁸. Öğretide yer alan benzer bir görüşe göre, sosyal medya platformlarında “beğen” veya “paylaş” seçenekleri yoluyla yanıltıcı bilginin yayılmasına sebebiyet verilmesi durumunda farklı değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bahse konu butonlara basılması çoğu zaman kullanıcılar tarafından yeterince düşünülmeden anlık bir tepki olarak gerçekleşmektedir. Bu sebeple failde haksızlık bilincinin bulunmadığından söz etmek gerekmektedir (Erdem-Şentürk, 2017: 2724).

Öğretide söz konusu suç tipinde özel saik arandığından suçun manevi unsurunu yalnızca doğrudan kast oluşturabileceği, bu sebeple olası kast ile işlenemeyeceği ifade edilmektedir (Şenol, 2022: 343). Dolayısıyla failin somut olayda olursa olsun düşüncesiyle hareket ettiği hâllerde özel saikin varlığı mevcut olmayacağından icra edilen fiil suç teşkil etmeyecektir.

4.4. Hukuka Aykırılık

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunda hukuka aykırılık unsuru özellikle hakkın kullanılması hukuka uygunluk sebebi açısından özellik arz etmektedir. Bilindiği üzere, TCK m. 26/1’de hakkın kullanılmasının bir hukuka uygunluk sebebi yaratacağı düzenlenmiştir. Bu noktada özellikle ifade özgürlüğü ve daha özelinde basın özgürlüğünün sınırlarının halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu bağlamında değerlendirmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, demokratik bir toplumda, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması için kanunilik, meşru amaç ve gereklilik gibi belirli ölçütlerin gözetilmesi gerekmektedir. TCK m. 217/A hükmü açısından değerlendirilmesi gereken en önemli ölçüt ise gereklilik ölçütüdür. Demokratik bir toplumda gerekli bir müdahale türünden bahsedebilmek için, bilginin toplumsal karşılığının ortaya konulması gereklidir. Başka bir ifadeyle bilgi, kamu barışını bozmaya elverişli olabilir, ancak toplum tarafından ciddiye alınmamış ya da hiç kimse tarafından dikkate alınmamışsa, yani, somut bir tehlike meydana getirmemişse, ifadeye müdahale edilmesini gerektiren zorlayıcı toplumsal bir ihtiyacın meydana gelmediği söylenmelidir. Bu durumda, ifadeye yapılacak müdahale de demokratik toplumda gereklilik koşulunu sağlamayacak ve ifade özgürlüğü ihlâl edilmiş olacaktır (Türay vd., 2022: 9-10).

Basının da kamunun bilgilenme ve haber alma hakkının sınırları içinde hareket etmesi gerekmektedir. Eleştiri ve haber verme faaliyetleri, belirli sınırlar içinde bir fikri savunma amacı taşıırken, propaganda faaliyetleri fikirleri kabul ettirmeyi ve bireylerin tutumları üzerinde kontrol kurmayı amaçlar ve bu durum ifade özgürlüğü içinde değerlendirilebilir. Ancak şiddet kullanımına yol açabilecek veya şiddet içeren eylemleri teşvik edecek gerçeğe aykırı bilgilerin ifade veya örgütlenme özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemesi gerekmektedir. Çünkü böyle durumlar kamu düzeni ve barışı için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Balcı-Çakır, 2023: 13).

¹⁸ Benzer yönde görüş için bkz. Şenol, 2022: 344.

İnternet ortamında ve sosyal ağlarda, kişilerin anonim olarak ifade ve görüşlerini gerçek adlarının dışında bir isimle yayması, ifade özgürlüğünün bir sonucudur. Anonim kalma imkânı, kişilerin gerçek kimliklerini gizleyerek ifade özgürlüklerini kullanmalarını sağlamaktaysa da, bu durum halk arasında endişe, korku veya panik yaratma amacıyla kamu barışını bozmaya elverişli şekilde gerçeğe aykırı bilgilerin alenen yayılmasını isteyen kötü niyetli kişiler tarafından kötüye kullanılabilir. Bu nedenle, anonim kalma hakkının suç teşkil eden davranışlarla ilişkilendirilebileceği durumlarda, kamu otoritesi, sosyal ağ hizmet sağlayıcılarından hesap sahiplerinin gerçek isimlerini talep etme hakkına sahip olmalıdır. İfade hürriyeti bağlamında, bir kişinin sosyal etkinliğini artırabilmek adına “trol” olarak adlandırılan birden fazla anonim hesap kullanması da ifade özgürlüğü kapsamında koruma altına alınmamalıdır (Balcı-Çakır, 2023: 12-13).

Venedik Komisyonu Görüşü’nde bir başkasının beyanını anlatan gazetecinin sorumluluğu, aracılardan (internet servis sağlayıcıları, İSS’ler) ve sosyal medya platformlarının “yanlış ve yanıltıcı bilgi” yayıp yayamayacağı ve eğer yayıyorsa hangi koşullar altında yayabileceği hususları hukukî kesinlik ilkesi çerçevesinde kanunda yerini bulması gerektiği ifade edilmiştir (Venedik Komisyonu Görüşü, 2022). Bilginin gerçeğe aykırı olup olmadığının araştırılmasının haberi yapandan beklenmesi ifade ve özellikle basın özgürlüğü açısından tartışmalara yol açacağından öğretide bu noktada “görünürde gerçeklik” ilkesinin uygulanması gerektiği ifade edilmektedir (Özkepir vd., 2022: 315). Öğretide gerçeğe aykırı bilgi kavramının basın özgürlüğünün kullanılması bakımından bir hukuka uygunluk sebebi olan “görünüşte gerçeklik” ilkesiyle çeliştiği ifade edilmektedir. Nitekim bilginin gerçeğe uygunluğu henüz haber verme anında tam olarak kesin değilse basının olaylar hakkında bilgi vermesi imkânsız hale gelecektir (Özdan, 2022: 147).

4.5. Kusurluluk

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu kusurluluk bakımından özellik göstermemektedir. Bu sebeple TCK’nin konuya ilişkin genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

4.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

4.6.1. Teşebbüs

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun teşebbüse elverişliliği konusunda öğretide, söz konusu suçun “kamu barışını bozmaya elverişli olma” unsuru taşıması sebebiyle çeşitli görüşler yer almaktadır.

Öğretide söz konusu suçun somut tehlike suçu olması sebebiyle teşebbüse elverişli olmadığı ifade edilmektedir (Özkepir vd., 2022: 316). Buna karşın öğretide Şenol’a göre, “kamu barışını bozmaya elverişlilik” şartına göre değerlendirme yapılması gerekmektedir. Söz konusu şartın objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edilmesi hâlinde, bu suç hakkında teşebbüs hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı öğretide tartışmalıdır. Buna karşılık somut tehlikenin suçun netice unsuru olarak kabul edilmesi hâlinde neticeli suçlara teşebbüs mümkün olduğundan, teşebbüse elverişli olduğunu kabul etmek gerekecektir (Şenol, 2022: 346). Benzer şekilde TCK m 216/1 üzerinden değerlendirme yapan Ergüne’ye göre, söz konusu maddede yer alan “kamu güvenliği açısından açık ve yakın tehlike” şartı söz konusu suçu somut tehlike suçu haline getirmektedir. Somut olayda açık ve yakın tehlikenin gerçekleşmemesi halinde eğer suçun icra hareketleri tamamlanmış ise teşebbüsten dolayı sorumluluk mümkün olmalıdır (Ergüne, 2020: 1706).

Ersoy’a göre, elverişli olma unsurunun arandığı suçlarda kanun koyucu açıkça hareketin tehlikeyi oluşturmaya elverişli olduğunu belirtmektedir. Potansiyel tehlike suçları bakımından

fiilin niteliği olarak aranan “elverişlilik” gerçekleşmemiş ise, işlenemez suç söz konusu olacaktır (Ersoy, 2020: 53).

Buna karşın fiilin “kamu barışını bozmaya elverişli” bir şekilde işlenmeye hazırlandığı hallerde teşebbüs söz konusu olabilecek midir? Kanaatimizce sırf hareket suçlarında hareketin kısımlara bölünebildiği hallerde teşebbüsün söz konusu olabileceği fikrinden (Özen, 2022: 866) hareketle sonuca varılabilecektir. Örneğin, gerçeğe aykırı bilgiler içeren bir dergi veya gazetenin henüz yayınevindeyken dağıtımı engellenirse halkı yanıltıcı bilginin alenen yayılması suçunun teşebbüs aşamasında kaldığından bahsedilebilecektir¹⁹.

Son olarak, suçun konusunu oluşturan bilginin tamamının gerçeğe aykırı olmasının zorunlu olmadığını ifade edebiliriz. Bu anlamda alenen yayılan bilginin sadece bir kısmı gerçeğe aykırı olsa da söz konusu suçun tamamlandığının kabulü gerekecektir (Balcı-Çakır, 2023: 8). Ancak kısmî gerçeğe aykırılık cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi noktasında göz önünde bulundurulabilecektir.

4.6.2. İştirak

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu iştirak bakımından özellik göstermemektedir. Bu sebeple TCK'nin konuya ilişkin genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Burada sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriklere ilişkin olarak, “beğeni” ve “yeniden paylaşma” seçeneklerine de değinmek gerekmektedir. Örneğin, yanıltıcı içeriğe sahip bir paylaşımı sosyal medyada beğenen paylaşan kişinin iştirak hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulması mümkün olabilecek midir?

Öğretide hakaret suçu açısından “beğen” butonunun kullanılmasının tek başına kişiyi fail kılmayacağı belirtilmektedir. Zira, beğenen kişinin bir bütün olarak olaya egemenliği bulunmamakta, kişinin bu içeriği kendine mâl etme durumu söz konusu olmamaktadır (Erdem-Şentürk, 2017: 2718). Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu açısından baktığımızda ise, beğenen kişi eğer bu eylemiyle içeriğin yayılmasına sebebiyet vermiş ise, içeriği paylaşan kişi ile ortak suç işleme kararı içerisinde olup olmadıklarına bakmak gerekecektir. Böyle bir iştirak iradesinin bulunmaması hâlinde beğeni işlemi yapan kişi ile içeriği beğenilen kişi bağımsız olarak kendi fiillerinden dolayı sorumlu olacaklardır. Aynı durum “retweet” veya başka bir şekilde bağlantının tekrar paylaşılması hâlinde de geçerli olacaktır.

4.6.3. İçtima

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu içtima bakımından özellik göstermemektedir. Bu sebeple TCK'nin konuya ilişkin genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Kural olarak “Fiil sayısı kadar suç, suç sayısı kadar ceza” şeklinde formüle edilen gerçek içtima kuralları uygulama alanı bulacaktır. Örneğin, fail Sağlık Bakanlığı'nın resmi internet sitesine hukuka aykırı olarak girer ve genel sağlığa ilişkin gerçeğe aykırı duyurular paylaşır ise bilişim suçu işleyerek, halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma fiilini icra etmiş olacak ve her iki ihlalden ayrı ayrı sorumlu tutulacaktır.

Buna karşın, failin bir suçu işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda TCK m.43 gereğince zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Buna karşın, kanaatimizce, failin gerçeğe aykırı bilgiyi yayma eylemini birden fazla sosyal medya platformunda paylaşması hâlinde tek suçun varlığının kabul

¹⁹ Benzer örnek halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu için verilmiştir (Ergüne, 2020: 1708).

edilmesi gerekmektedir²⁰. Yine, failin gerçeğe aykırı bilgi yayma eyleminin aynı zamanda başka bir suç oluşturması hâlinde fikri içtima hükümleri çerçevesinde sonuca varılacaktır.

4.7. Muhakeme

TCK m. 217/A'da açıkça şikâyet şartı aranmadığından söz konusu suçun takibi re'sen yapılacaktır. Yine, bahse konu suç, uzlaşma ve önödeme kurumlarının uygulanmasına elverişli değildir.

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 11. ve 12. maddeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunda görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir.

Bilginin gerçekliği konusunda değerlendirmeyi yapacak olan makam yargılama makamıdır. Adli makamlar söz konusu bilginin gerçekliğinin araştırırken olaya dair kamu idarelerince yapılmış resmî açıklamaları tek başına hükme esas almayıp olayla ilgili tüm delilleri tartışıp değerlendirmekle yükümlüdür (Özkepir vd., 2022: 315). Ayrıca failin, haberin gerçek dışı olduğunu kesin olarak bildiğinin (Şen vd., 2022) ve buna rağmen maddede belirtilen saiklerle yayma eylemini gerçekleştirdiğinin kanıtlanması gerekmektedir.

5. SONUÇ

Teknolojinin insan yaşamının hemen hemen her alanında büyük bir etkiye sahip olduğu günümüzde, sosyal ağlar bu teknolojik gelişmelerin en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Sosyal medyanın yükselişi, bireylerin düşüncelerini ve duygularını dünyanın her yerinden görülebilir bir şekilde paylaşma imkânı sunarak ifade özgürlüğü kavramının önemini ve değerini artırmıştır. Sosyal medyanın ifade özgürlüğü açısından önemli bir rolü vardır çünkü kullanıcılar, pasif alıcılardan aktif katılımcılara dönüşmektedirler. Kullanıcılar, içerik oluşturabilmekte, paylaşabilmekte ve etkileşime geçebilmektedir.

Sosyal ağların hızlı ve yaygın kullanımı bilgiye erişim imkânını artırsa da ne yazık ki gerçeğe aykırı bilginin yayılmasını da kolaylaştırmaktadır. İnternet üzerindeki kaynakların güvenilirliği ve doğruluğunun denetlenmesi zordur ve dezenformasyon içeren içeriklerin yayılması oldukça kolay ve hızlıdır. Gerçeğe aykırı haberlerin yayılması, genellikle güvenilir haber kaynakları olmadan haberin yapıldığı sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla daha da kolay hâle gelmiştir. Tüm dünyada gerçeğe aykırı haberlerin yaygınlığı, dünya genelinde büyük bir endişe yaratmıştır. Bu nedenle, birçok devlet, dezenformasyon sorunuyla mücadele etmek amacıyla farklı tedbirler almaktadır. Ülkeler, çevrimiçi dezenformasyonu kontrol etmek ve önlemek için internet ve bireyler üzerindeki denetimlerini derinleştiren düzenlemeleri iç hukuklarına dâhil etmektedir. Gerçeğe aykırı haberlerle mücadele adına ülkemizde de 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 29. maddesi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 217/A maddesine "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma" başlığıyla bir suç eklenmiştir.

Gerçeğe aykırı haberlerin önlenmesine yönelik çalışmalar, çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Ancak, temel olarak etkili sonuçlar elde etmek için doğrudan yapılan yasal düzenlemelerin önemi açıktır. Bu yöntemin, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükleri kısıtlayabileceği öne sürülse de, öğretilerde somut yasal düzenlemelerin gerçeğe aykırı haberlerin ve neden olduğu olumsuz etkilerin önüne geçebileceğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Yasal düzenlemelerin keyfi kullanılması ve ifade özgürlüğüne

²⁰ Benzer yönde görüş için bkz. Şenol, 2022: 347.

müdahale etmesi demokratik değerler açısından tehlike oluşturabilse de yasal düzenlemeler, gerçeğe aykırı haberlerin yayılmasını engelleyecek, cezai yaptırımlar getirecek ve sorumluluğu artıracak mekanizmalar içerebilir. Bu tür yasal düzenlemeler, kamuoyunu yanıltıcı içeriklerle mücadelede etkin bir araç sağlayabilir. Bu nedenle, yalan haberlerle mücadelede yasal düzenlemelerin dengeli bir şekilde uygulanması önemlidir. Yasal düzenlemelerin amacı, gerçeğe aykırı haberlerin yayılmasını engellemek ve toplumu yanıltan içeriklerle mücadele etmektir. Ancak bu hedeflere ulaşırken ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün sınırlandırılmasının sebeplerine de dikkat etmek gerekmektedir.

Yine, toplumu oluşturan bireylerin haberi doğru ve güvenilir haber kaynaklarından edinebilmeleri için bilinçli kullanıcılar olmaları gerekmektedir. Ayrıca, medya kuruluşlarının ve sosyal medya platformlarının hem etik hem de hukukî olarak doğru bilgiyi yayma sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, haberin medyada dolaşıma girmeden önce mutlaka doğruluğunu araştırmak ve medyada yanlış bilgi ve haberleri yaymaktan kaçınmak gerekmektedir. Ayrıca internet kullanıcıları kendilerine ulaşan içeriğe önce şüpheyle yaklaşmalı, internet ortamındaki bilgileri birtakım kontrol süzgeçlerinden geçirdikten sonra doğru bilgiye ulaşmalıdır. Son dönemlerde özellikle Teyit.org'un öncülüğünde hazırlanan "Doğrulama El Kitabı" gibi kaynaklar, sosyal medya kullanıcılarının ve habercilerin herhangi bir içeriğin yayılmasına aracılık etmeden önce neler yapılması gerektiği hususunda önemli bilgiler içermektedir. Yine, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı tarafından her hafta yayımlanan Dezenformasyon Bülteni de internet kullanıcılarının gerçeğe aykırı bilgiler hakkında fikir sahibi olmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Ankowitsch, C., & Wurm, O. (2017). *Sprechen wir über Meinungsfreiheit*. Unsere Verfassung:

https://www.unsereverfassung.at/wpcontent/uploads/2017/02/Meinungsfreiheit_unsereVerfassung_2017.pdf, (18.07.2023).

Artuk, M. E. ve Alşahin M. E. (2013). Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Dergisi*, 19(2): 17-44.

Aydın, A. F. (2020). Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 4(11): 76-90.

Aydoğdu, İ. (2018). *Medya ve İfade Özgürlüğü Bağlamında İnternet Sansürü: Elektronik İletişim Web Sitelerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Balcı, M. ve Çakır, K. (2023). Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A). *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1): 1-17.

Bozkurt, E. ve Dost, S. (2002). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1): 47-74.

Cankaya, Ö. ve Yamaner, M.B. (2012). *Kitle İletişim Özgürlüğü*. İstanbul: Beta Yayınları.

Chulvi, C. (2020). Fake News and Freedom of Expression and Information: The Legal Framework and Policy Actions at the EU Level to Address Online Disinformation: İçinde

Disinformation and Digital Media as a Challenge for Democracy (European Integration and Democracy Series), ed. Terzis, G, Kloza, D., Kuzelewska, E. ve Trotter, D., 269-290.

Çelik Şeşen, H. (2018). *Kamu Düzeni Kavramının Dirlik ve Esenlik Unsuru*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çınar Özkan, S., (2019). AİHM İçtihatları Işığında Danıştay Kararlarında İfade Özgürlüğü. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2): 553-586.

Değer, O. (2007). AİHS'nin 10. Maddesi Çerçevesinde Şiddet Unsuru İçeren İfade: Güneydoğu Davalarından Örnekler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(1): 43-64.

Duygun, A. M. (2023). Federal almanya'da internette yalan haberle hukuk yoluyla mücadele ve sosyal ağ kanunu, <https://www.okan.edu.tr/hukuk/sayfa/8060/federal-almanyada-internette-yalan-haberle-hukuk-yoluyla-mucadele-ve-sosyal-ag-kanunu/>, (22.07.2023).

Erdem M. R. ve Şentürk C. (2017). Sosyal ağlar üzerinde işlenen hakaret suçlarında ceza sorumluluğu: İçinde *Prof. Dr. Şeref Ertuş'a Armağan*, İzmir: D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi.

Erdem, M. R., Tezcan D. ve Önok R.M. (2022). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ergüne, E. (2020). Tehlike Suçları Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları (TCK m 216). *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(3): 1675-1721.

Erkan, G., Ayhan, A. (2018). Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30): 201-223.

Ersan, A. (2014). Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama. *TBB Dergisi*. (111): 77-106.

Ersoy, U. (2020). Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları. *TAAD*, 11(41): 27-64.

Fendoğlu, H. T. (2016). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 7(25): 1-19.

Gemalmaz, M.S. (1999). İnsan hakları hukuku açısından ifade özgürlüğü: İçinde *Sahir Erman'a Armağan*, 287-342. İstanbul: Alfa Basımevi.

Grimm, P., Keber, T., Zöllner, O., ve Keber, T. O. (2017). *Digitale Ethik. Leben in vernetzten Welten: Reclam Kompaktwissen XL (Kompaktwissen XL)*. Ditzingen: Reclam.

Gül, C. (2019). AİHM Kararlarında İfade ve Medya Özgürlüğünün Sınırlandırılması Kriterleri. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1): 105-126.

Gülseren, F. Ş. (2014). Ceza Hukukunda Aleniyet Kavramı. *EUL Journal of Social Sciences (V:1) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. Haziran 2014: 32-59.

Güneş, F. ve Güneş, Z. (2016). *İfade özgürlüğünün sosyal medya için taşıdığı anlam*. VII. Hukukun Gençleri Sempozyumu, İstanbul, Türkiye.

HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/>, (20.07.2023).

Kalabalık, H. (2019). *Kısa İdare Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kalender, A.B. (2017). *İfade Özgürlüğü Bağlamında İnternet Erişiminin Engellenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Kara, N. (2022). Mezenformasyon Ve Dezenformasyon Faaliyetleri, Sektörel Riskler ve İletişim Teknolojileri. *Denetim Dergisi*, 26: 44-51.
- Katoğlu, T. (2012). Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları. *AÜHFD*, 61 (2): 657-693.
- Kavaklı, N. (2019). Yalan Haberle Mücadele ve İnternet Teyit/Doğrulama Platformları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1): 663-682.
- Kaynar, A.A. (2022). Çevrim içi dezenformasyonla mücadelede kazuistik yöntem: singapur örneği: İçinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Kent, B. ve Kulular İbrahim, M.A., 153-210. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kent, B. (2022). Alman hukukunda sosyal ağlarda yalan haberle mücadele: İçinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Kent, B. ve Kulular İbrahim, M.A., 9-37. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kocabay Şener, N. (2018). Doğruluk Kontrol Merkezi ve “Yalan Haber” Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımalarının Araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30): 355-373.
- Koçak, M.İ. (2022). *İfade özgürlüğü bağlamında halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu*. <https://www.hukukihaber.net/ifade-ozgurlugu-baglaminda-halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu>, (25.07.2023).
- Kontoğlu, S. (2022). Avrupa birliği hukukunda dezenformasyonla mücadele ve öz regülasyon modeli: İçinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Kent, B. ve Kulular İbrahim, M.A., 125-153. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kulular İbrahim M. A. (2022). Avustralya hukukunda yalan haber: İçinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Kent, B. ve Kulular İbrahim, M.A., 73-101. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kutluk, A. (2019). *Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik Suçu (TCK m.216/1)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Küçükşahin, A. (2006). Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2(4): 7-41.
- Legalbank, www.legalbank.net, (23.07.2023).
- Lobe, A. (2020). *Wer bestimmt die Wahrheit? Immer mehr Staaten verbieten Fake News mit Gesetzen-ein gefährlicher Irrweg*, <https://www.falter.at/zeitung/20200407/wer-bestimmt-die-wahrheit>, (18.07.2023).
- Onursoy, S., Turan E.A., Yeşilyurt, S. ve Astam, F.K. (2020). Yalan Habere Karşı Tutum ve Davranışlar: Üç Üniversite Örneğinde Durum Araştırması. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 34(3): 485-508.
- Oymak, H. (2022). Kamuoyunda dezenformasyon yasası olarak bilinen, 7418 sayılı “Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” un getirdikleri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (e-dergi)*, 13: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2860682> (24.07.2023).
- Özbek V. Ö., Doğan K. ve Bacaksız P. (2022). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Özbey, Ö. (2013). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 26(106): 41-92.
- Özdan, S. (2022). *Yalan Haber*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özen, M. (2022). Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özenç Uçak, N. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(24): 705-722.
- Özgenç, İ. (2022). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özkepir, R., Kocaman S.Z. ve Kart E.H. (2022). *Sosyal Medya ve Basın Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztekin, A. (2023). Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Nedir? (Basın Kanunu Değişiklik Teklifi Değerlendirmesi), https://www.alpoztekin.av.tr/pg_194_halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-nedir-basin-kanunu-degisiklik-teklifi-degerlendirmesi, (22.07.2023).
- Parlak, T. (2015). Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler ile Basın Etik İlkeleri Işığında “Yalan Haber Neşri”. *TBB Dergisi*. (118): 163-198.
- Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/>, (24.07.2023).
- Sammer, T. (2022). *Fake News- Eine Gefahr Für Die Demokratie?* Masterarbeit. Karl-Franzens Universität Graz, Institut für Philosophie, Graz.
- Soğukdere, Ş., Öztunç, M., (2020). Sosyal Medyada Koronavirüs Dezenformasyonu. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (5): 60-85.
- Söyler, Y. (2022). Fransa'nın seçim manipülasyonlarıyla hukuki mücadelesi ve Türkiye için öneriler: İçinde *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Kent, B. ve Kulular İbrahim, M.A., 37-73. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sunstein, C. R. (2018). *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media* (NED-New edition). Princeton University Press. <https://doi.org/10.23087/j.ctv8xnhtd>, (18.07.2023).
- Şen, E., Ervan, M.V. ve Serdar, C. (2022). *Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu*. <https://www.hukukihaber.net/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-1>, (25.07.2023).
- Şen, M. ve Kaplan, R. (2017). *T.C. Anayasa Mahkemesinin İfade Özgürlüğü Konusunda Verdiği Kararların Özeti*, Türk Yargısının İfade Özgürlüğü Konusunda Kapasitesinin Güçlendirilmesi AB-AK Ortak Projesi, Ankara: MATBAM.
- Şenol, C. (2022). Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu. *Ceza Hukuku Dergisi*, T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, (23.07.2023).
- Tekiner, M.A. ve Gemici, E. (2019). Türkiye'nin Mevcut İç Güvenlik Yapısı ve 15 Temmuz Sonrası Yeni Bir Yapılanma Modeli. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19: 15-40.
- Toroslu, H. (2015). Kamu barışına karşı suçlar bakımından tahrik kavramı: İçinde *Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan*, C. II, 1201-1231. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Turan, B. (2020). Kamu Düzeninde İnsan Onuru ve Bireyin Kendine Karşı Korunması. *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5(1): 53-72.

Turabi, S. (2016). *İfade ve Basın Özgürlüğü*, Ankara: Adalet Yayınevi.

Türay, A., Börekçi, E.B., Yılmaz, A.E. ve Özbalcı, Y.Y. (2022). *Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A): Ceza Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Raporu. http://law.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/halki_yaniltici_bilgiyi_alenen_yayma_sucu_1.pdf, (22.07.2023).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, <https://www.anayasa.gov.tr/>, (20.07.2023).

Uçar, J. (2021). İnternet Ortamında İfade ve Basın Özgürlüğü. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2): 349-381.

Ünal, R., Taylan, A. (2017). Sağlık İletişiminde Yalan Haber-Yanlıı Enformasyon Sorunu Ve Doğrulama Platformları. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14): 81-100.

Ünver, Y. (2003). *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım, Y. (2016). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Hürriyetinin Sınırlandırılması. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 7(28): 447-470.

Yılmaz, A. E. (2020). İfade Özgürlüğü Bağlamında Tehlike Suçlarının Düzenlenişine İlişkin Bir Değerlendirme. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(3): 155-176.

Ziegelwagner, S. (2018). *Medienkompetenz. Bundesministerium Für Bildung, Wissenschaft Und Forschung*: <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/schulpraxis/uek/medien.html>, (18.07.2023).